

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Будівництво, архітектура та дизайн
(повне найменування факультету)
Підприємство, торгівля та біржова діяльність
(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного проекту (роботи)

Магістр

(ступінь вищої освіти)

на тему Оцінка основних показників
(назва теми)
виробничо-господарської діяльності
суб'єкта господарювання

Виконав(ла): студент(ка) 2 курсу, групи БАР-4524

Спеціальності 076 Підприємство
(код найменування спеціальності)
торгівля та біржова діяльність

Освітня програма (спеціалізація)

Економіка підприємства

Стасюк О. Ю.

(ПІРІЗВИЩЕ та ІНІЦІАЛИ)

Керівник

Попсуєва М. В.

(ПІРІЗВИЩЕ та ІНІЦІАЛИ)

Рецензент

Машенко О. В.

(ПІРІЗВИЩЕ та ІНІЦІАЛИ)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет Будівництво, архітектура та дизайн
Кафедра Будівництво, торгівля та бізнесова діяльність
Ступінь вищої освіти Магістр
Спеціальність 076 Будівництво, торгівля та бізнесова діяльність
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) Економіка підприємства
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри А. М. Шчапанко

« _____ » _____ 20 _____ року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Стасев Олександр Юрійович

(ПРІЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)

1. Тема проєкту (роботи) Визначення основних показників виробничо-господарської діяльності суб'єкта господарювання

керівник проєкту (роботи) Попсєва Т. О. д. в. н. проф.

(науковий ступінь, вчене звання, ПРІЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)

затверджені наказом закладу вищої освіти від « 28 » вересня 20 23 року № 374

2. Строк подання студентом проєкту (роботи) 01 грудня 2023

3. Вихідні дані до проєкту (роботи) науково-методичні матеріали, нормативні акти, статистичні дані Л. А. П. «ВЗТМО», Василівський завод технологічного обладнання».

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Теоретичні аспекти аналізу основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства; аналіз основних показників виробничо-господарської діяльності Л. А. П. «ВЗТМО»; заходи з підвищення показників виробничо-господарської діяльності Л. А. П. «ВЗТМО».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, кількість слайдів, плакатів)

6. Консультанти розділів прес-...

Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис завдання видав
1-3	Поліська П.О. д.е.н. проф.	
Консультанти	Бодко Н. І.	

2023 року.

7. Дата видачі завдання « 28 » вересня 2023 року.

КАЛЕНДАРНЫЙ ПЛАН

[illegible]

Студент(ка)

A. G.
(Name)

Сотасев О. Ю.
(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Керівник проєкту (роботи)

(планис)

Полусева М. В.
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Дипломи
Об'єкт д
Мета
господарсь
діяльності
обладнани
Розгл
господарс
технолог
господар
впровад
Мет

ВИ

ПРОД

EКОН

ПРОД

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 114 с., 25 табл., 1 рис., 4 додатки, 35 джерел.

Об'єкт дослідження - ПАТ «ВЗТО».

Мета роботи – на основі аналізу основних показників виробничо-господарської діяльності розробити заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання».

Розглянуті теоретичні основи аналізу основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства; на прикладі ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання» проведено аналіз основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства; запропоновані заходи щодо впровадження на підприємстві з метою підвищення ефективності виробництва.

Методи дослідження - розрахунково-аналітичний, статистичний, логічний.

ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКІ ПОКАЗНИКИ, СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ, ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ, ВИРОБНИЧА ПОТУЖНІСТЬ, ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ, ТЕРМІН ОКУПНОСТІ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ, ПРОДУКТИВНІСТЬ, ПРИБУТОК.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1 Предмет і об'єкти аналізу основних показників виробничо- господарської діяльності.....	9
1.2 Методи та прийоми аналізу основних показників виробничо- господарської діяльності.....	13
1.3 Методика техніко-економічного аналізу виробничо-господарської діяльності.....	15
Висновки до першого розділу.....	43
2 АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ВЗТО».....	44
2.1 Оцінка основних техніко-економічних показників.....	43
2.2 Аналіз виробництва і реалізації продукції.....	49
2.3 Визначення ритмічності виробництва продукції.....	52
2.4 Оцінка ефективності використання основних засобів.....	54
2.5 Аналіз використання матеріальних ресурсів.....	59
2.6 Оцінка трудових ресурсів.....	61
2.7 Аналіз собівартості продукції.....	63
2.8 Дослідження показників прибутку та рентабельності продукції.....	66
Висновки до другого розділу.....	71
3 ЗАХОДИ З ПІДВИЩЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ВЗТО».....	72
3.1 Обґрунтування доцільності реконструкції плавильного цеху на підприємстві.....	72
3.2 Розрахунок економічної ефективності реконструкції плавильного цеху.....	73

3.3 Розробка заходів щодо зниження собівартості продукції.....	82
Висновки до третього розділу.....	90
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95

ВСТУП

Перехід до ринкової економіки потребує від підприємства підвищення ефективності виробництва, конкурентноздатності продукції і послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання і управління виробництвом, активізації підприємництва і т.п. Важлива роль у реалізації цієї задачі приділяється аналізу виробничо-господарської діяльності підприємств [9].

Під аналізом розуміється засіб пізнання предметів і явищ навколишнього середовища, заснований на розчленовуванні цілого на складові частини і вивчення їх у всьому різноманітті зв'язків і залежностей.

Техніко-економічний аналіз – це, в основному, внутрішньогосподарський аналіз. Його метою є оцінка господарської діяльності, виявлення причинних взаємозв'язків і взаємодії різних факторів техніки та економіки, резервів виробництва, опрацювання заходів для раціоналізації використання ресурсів. У процесі такого аналізу досліджується діяльність усіх структурних підрозділів підприємства, служб, цехів, дільниць, бригад і окремих робочих місць [15].

Нині роль техніко-економічного аналізу зросла, бо основні показники, що характеризують ефективність заходів для впровадження нової техніки, технології, організації виробництва, підприємства розраховують і планують самостійно. Звідси й випливає потреба в ретельному аналізі та обґрунтуванні техніко-економічних показників. На даному підприємстві ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання» використовується такий вид економічного аналізу.

Тема дипломної роботи є актуальною, оскільки аналіз основних показників виробничо - господарської діяльності підприємства необхідний, тому що за його допомогою виробляються стратегія і тактика розвитку підприємства, обґрунтовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їхнім виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва та оцінюються результати діяльності підприємства.

З метою розкриття теми як об'єкт дослідження був вибраний ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання», що є складовою частиною металургійного комплексу і спеціалізується на випуску виробів металургійного і електротехнічного призначення, виробництва алюмінієвих профілів.

Предмет дослідження – показники виробничо-господарської діяльності ПАТ «ВЗТО» та їх техніко-економічний аналіз.

Мета дипломної роботи – проведення аналізу основних показників виробничо-господарської діяльності на прикладі ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання».

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- 1) Розглянути теоретичні основи аналізу основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства.
- 2) Провести аналіз основних показників виробничо-господарської діяльності на ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання».
- 3) Запропонувати заходи та впровадити їх на підприємстві з метою підвищення ефективності виробництва на ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання».

Мета і завдання визначені змістом дипломної роботи, який складається зі вступу, чотирьох розділів і висновку.

Теоретичною основою дослідження є роботи вітчизняних економістів, законодавчі і інші нормативні документи.

Джерелом для аналізу техніко-економічних показників є звітні дані про виробничо – господарську діяльність підприємства за 2019, 2020, 2021 рр., а саме: планово-нормативні дані, матеріали оперативного бухгалтерського обліку, форма фінансової звітності № 2 «Звіт про фінансові результати» та інші.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧО- ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Предмет і об'єкти аналізу основних показників виробничо-господарської діяльності

Аналіз основних показників виробничо-господарської діяльності – це техніко-економічний аналіз діяльності підприємства, який проводиться з метою об'єктивної оцінки результатів виробничо-господарській діяльності і подальшого її розвитку і вдосконалення [12].

Техніко-економічний аналіз- це система спеціальних завдань, пов'язаних із дослідженням існуючих економічних процесів господарської діяльності, темпів, пропорцій, тенденцій розвитку підприємства та причин, які зумовлюють різні відхилення від планових (базових) показників, договірних зобов'язань та об'єктивністю оцінки їх виконання.

Мета техніко-економічного аналізу: вивчення результатів діяльності підприємства, визначення впливу факторів на показники його роботи для виявлення недоліків і резервів та розробка заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва [20].

Предмет техніко-економічного аналізу: виробничо-господарська діяльність підприємств, установ та організацій.

Об'єкти техніко-економічного аналізу: окремі економічні явища, проблеми, процеси, показники.

Завдання техніко-економічного аналізу:

- 1) Оцінювання діяльності підприємства, його виробництва та інших підрозділів, окремих явищ та показників.
- 2) Визначення впливу різних факторів на результати господарської діяльності.
- 3) Виявлення і визначення внутрішньогосподарських резервів.

4) Сприяння оперативному управлінню підприємством і поточному контролю.

5) Розробка рекомендацій та заходів з використання виявлених резервів.

Техніко-економічний аналіз пов'язаний з економічною теорією, бухгалтерським обліком, аудитом, фінансами, статистикою, математичним аналізом та плануванням діяльності підприємства [13].

Ефективність використання виробничих та фінансових ресурсів характеризується кількісним співвідношенням інтенсивних і екстенсивних факторів.

Показниками екстенсивного розвитку є кількісні показники використання ресурсів: чисельність працюючих, величина використаних предметів праці, об'єм основних виробничих фондів, величина амортизації та авансованих оборотних засобів.

Показники інтенсивного розвитку – якісні показники використання ресурсів: продуктивність праці, матеріаловіддача, матеріаломісткість, фондівіддача, фондомісткість, кількість оборотів оборотних засобів або коефіцієнт закріплення оборотних засобів.

Процес екстенсивного нарощування виробничого потенціалу є необхідним, але обмежується фінансовими можливостями підприємства. Економічно виправданим є таке нарощування виробничого потенціалу, яке супроводжується більш високим приростом фінансових результатів.

Визначальним напрямом мобілізації резервів виробництва є інтенсифікація виробничо-збутової діяльності, та використання виробничого потенціалу. Кінцеві результати діяльності формуються під дією як інтенсивних так і екстенсивних факторів. Особливістю інтенсивного і екстенсивного використання ресурсів є їх взаємозамінність. Так нехватку робочої сили можна поповнити підвищенням продуктивності праці [10].

Обов'язковою умовою матеріального виробництва є забезпечення його ресурсами. Вони бувають природними, виробничими, інтелектуальними,

фінансовими, валютними тощо. Для виробництва існує така класифікація ресурсів:

- трудові ресурси;
- основні засоби;
- предмети праці;
- простір;
- час.

В результаті взаємодії ресурсів, вони набувають форму факторів. Фактор – це рушійна сила будь-якого процесу або явища, який визначає їх характер та результати. Фактори класифікуються за наступними ознаками:

- трудові;
- матеріальні;
- внутрішньогосподарські;
- галузеві;
- регіональні;
- якісні;
- кількісні;
- інтенсивні;
- об'єктивні та суб'єктивні;
- загальні та специфічні;
- основні та другорядні [20].

Фактори є попереднім виявленням резервів виробництва. Існує два визначення резервів:

1) Резерв – це запас ресурсів, який свідомо не витрачають і підтримують на певному рівні для забезпечення надійності та безперервної роботи будь-якої системи.

2) Резерв – це невикористана можливість чогось (зростання всього виробництва, підвищення рентабельності тощо).

Класифікація резервів:

- за місцем утворення: внутрішньо господарські, галузеві, регіональні;

- за моментами в процесі праці: поліпшення трудових ресурсів, засобів та предметів праці;
- за способом виявлення: явні, приховані;
- за строками виконання: перспективні та поточні;
- за характером впливу на результати виробництва: інтенсивні та екстенсивні;
- за напрямками мобілізації та удосконалення: удосконалення організації виробництва і праці, техніки та технології виробництва, матеріального постачання та збуту продукції, організації планування, управління та контролю [15].

Види техніко-економічного аналізу залежать від часу проведення і бувають:

- 1) Ретроспективний, який включає 6 підвидів:
 - 1) Фінансово-економічний аналіз здійснюється після закінчення кварталу або року на основі відповідних звітів підприємства. Розробляються та вивчаються основні результативні та фінансові показники.
 - 2) Техніко-економічний аналіз – крім економічних показників, значна увага приділяється вивченню даних про використання техніки, технології, матеріальних ресурсів, організації виробництва.
 - 3) Статистично-економічний аналіз вивчає діяльність не підприємства, а великих господарських комплексів на основі статистичних звітів господарських одиниць.
 - 4) Порівняльний (міжгосподарський) – використовує більший обсяг інформації ніж попередні і обмежується даними декількох споріднених підприємств.
 - 5) Системний аналіз застосовують для дослідження складних економічних проблем великих економічних комплексів. При цьому вивчення економічних аспектів органічно поєднується з аналізом технічних, соціальних, демографічних, національних, економічних, політичних проблем.

б) Функціонально-вартісний аналіз. Предмет його вивчення пов'язаний не з роботою підприємства, а з випуском і експлуатацією певних видів продукції.

II) Оперативний (поточний) аналіз здійснюється на підприємстві та його підрозділах безпосередньо в процесі господарської діяльності або після закінчення окремих виробничих робіт.

III) Прогнозний (перспективний або стратегічний) аналіз застосовується як техніко-економічне обґрунтування майбутнього підприємства, зразків нової техніки, технології. Результати цього аналізу подаються для нових видів продукції як сума економічного ефекту від освоєння нової технології та техніки [7].

1.2 Методи та прийоми аналізу основних показників виробничо-господарської діяльності

Факторний аналіз – це методика системного вивчення і виміру впливу факторів на величину результативних показників.

Задачі факторного аналізу:

- 1) Добір факторів для аналізу показників, які досліджуються;
- 2) Класифікація і систематизація факторів;
- 3) Моделювання та взаємозв'язок між результатом і факторним аналізом;
- 4) Розрахунок впливу факторів на величину результативного показника;
- 5) Робота з факторною моделлю.

Типи факторних моделей:

- 1) Модель адитивного типу: $Y = a+b+c+d$;
- 2) Мультиплікативна модель: $Y = a \cdot b \cdot c$;
- 3) Модель кратного типу: $Y = a/b$;
- 4) Моделі змішаного типу: $Y = a \cdot (b-c)$; $Y = a/(b+c)$.

У детермінованому факторному аналізі існують наступні способи зміни факторів:

- спосіб ланцюгових підстановок;
- індексний спосіб;
- спосіб абсолютних різниць;
- спосіб відносних різниць;
- пропорційного розподілу;
- інтегральний спосіб;
- логарифмування.

Спосіб ланцюгових підстановок. Він дозволяє визначити величину окремих факторів на зміну величини результативного показника шляхом поступової зміни базисної величини кожного фактора на фактичний у звітному періоді. Індексний спосіб заснований на відносних показниках динаміки, які виражають відношення показника фактичного рівня до аналізованого рівня в базисному періоді [20].

Спосіб абсолютних різниць є похідною від способу ланцюгових підстановок та використовується в детермінованих моделях мультиплікативного та адитивного типу. Алгоритм: величина впливу факторів розраховується множенням абсолютного приросту досліджуваного фактору на базову (планову) величину фактора, який знаходиться справа від нього і на фактичний величину фактора, який зліва.

Спосіб відносних різниць застосовується в моделях мультиплікативного та адитивно-мультиплікативного типу.

Збільшення обсягів виробництва продукції — головний напрям зміцнення економіки будь-якого підприємства. Основним завданням є забезпечення більш повного задоволення зростаючих потреб населення у продуктах споживання, а промисловості — у сировині. Досягнення цієї мети можливе лише за умови зміцнення матеріально-технічної бази, послідовної інтенсифікації виробництва, поліпшення його розміщення і спеціалізації, удосконалення орендних відносин,

підвищення рівня використання сільськогосподарських угідь та інших виробничих ресурсів [2].

У ринкових умовах господарювання всі підприємства одержали повну оперативну самостійність у визначенні, яку продукцію і скільки випускати, з ким працювати і кому продавати свої вироби, як організовувати і відповідно планувати всі виробничі процеси. Зрозуміло, що ця свобода дій надається для належного врахування кон'юнктури ринку, його потреб і вимог.

Правильно вибрана стратегія виробництва і належні обсяги випуску продукції забезпечують бажаний обсяг реалізації і відповідні масштабам цієї діяльності прибутки. Тому виробнича діяльність підприємства жорстко обумовлюється загальною економічною ситуацією, галузевими пропорціями і платоспроможним попитом населення [3].

Завдання аналізу виробництва продукції:

- 1) Оцінка ступеню виконання плану та динаміки виробництва і реалізації продукції;
- 2) Визначення впливу факторів на зміну величини показників виконання плану виробництва;
- 3) Визначення внутрішньогосподарських резервів збільшення випуску та реалізації продукції;
- 4) Розробка заходів щодо втілення виявлених резервів у виробництво для підвищення його ефективності.

Для виконання аналітичного дослідження використовують статистичну звітність про виробництво продукції (форма № 1-п), а також планові матеріали відповідного відділу і бухгалтерські дані (про випуск, відвантаження та реалізацію продукції), інші оперативні дані виробничої діяльності. Бажано також ознайомитися з обсягами залишків незавершеного виробництва, готової продукції на складі і товарів відвантажених (форма № 1) [3].

Для повного аналізу виробництва продукції проводять аналіз обсягів виробництва, аналіз асортименту і структури випуску продукції, аналіз якості продукції, аналіз ритмічності та якості виробництва.

I) Аналіз обсягів виробництва продукції.

Виконання плану і динаміка виробництва і реалізації продукції визначається шляхом порівняння фактичних значень показників з плановими значеннями та даними попереднього періоду. Оцінюються абсолютні зміни та відносні зміни [4].

Динаміку вивчають за допомогою розрахунку базисних та ланцюгових темпів росту та приросту за допомогою середньо-геометричної зваженої:

$$\text{Темп росту: } T_{\text{ВП}} = {}^{n-1} T_1 \cdot T_2 \cdot \dots \cdot T_n$$

T_1, T_2, T_n – ланцюговий темп росту у %.

$$\text{Темп приросту: } T_{\text{пр}} = T_{\text{ВП}} - 100.$$

Аналізуючи динаміку обсягів виробництва, треба обов'язково визначити, які фактори спричинили таку тенденцію, і відокремити ті, що діяли на народногосподарському рівні, тобто були зовнішніми.

Наприкінці аналізу слід дати оцінку загальної динаміки обсягів виробництва [8].

II) Аналіз асортименту і структури випуску продукції

Одним із важливих напрямів деталізації обсягу випуску продукції є вивчення його в асортиментно-структурному аспекті. Під асортиментом розуміють перелік вироблюваних видів продукції із зазначенням обсягів випуску. Більш вузьким поняттям є номенклатура випуску, яка характеризує тільки обсяг, різноманітність продукції, що виробляється. І нарешті, структура — це співвідношення окремих виробів у загальному обсязі виробництва, вираженому здебільше у відсотках. Зміна асортименту порівняно з планом приводить до асортиментних, а структури випуску — до структурних зрушень. Узагалі, ці явища тісно пов'язані одне з одним, і тому маємо єдині асортиментно-структурні зрушення у випуску продукції [3].

Розрахунок показників виконання плану з асортименту здійснюють трьома способами. Перший має назву «спосіб найменшого числа», суть якого полягає у виборі меншої із двох сум. Інакше кажучи, береться фактична сума, але за умови, якщо вона не перевищує планове завдання.

За другим способом беруть як загальний показник найменший серед усіх виробів відсоток виконання плану, тобто 50% (коефіцієнт — 0,5).

Третій спосіб пропонує знаходити співвідношення кількості виробів з повним виконанням плану й кількості планових позицій. Цей показник пов'язаний із номенклатурою продукції, звідси і його назва — коефіцієнт номенклатурності.

Далі робиться висновок про виконання плану, виявляються об'єктивні причини і завершується аналіз оцінкою проведеної роботи з підвищення виконання плану (за рахунок підготовки нових зразків продукції, станом НДКР та втілення інновацій) [11].

Закінчуючи аналіз, слід дати оцінку проведеної роботи щодо підготовки нових зразків продукції для виробництва і стану науково-дослідних і конструкторських розробок, які можуть бути запорукою майбутніх успіхів підприємства взагалі [3].

III) Аналіз якості продукції.

За сучасних умов господарювання великого значення набуває поліпшення якості вироблюваної продукції. Це треба усвідомлювати, але не на словах, як це здебільшого було раніше, а повсякденно й копітко займатися цим питанням. Ті підприємства, які не позбулися старих стереотипів у роботі, зокрема нехтують якістю продукції, нині зазнають відчутних втрат у конкурентній боротьбі з іноземними виробниками. Переконливим прикладом є стан взуттєвої промисловості і всієї легкої промисловості України.

Аналіз якості продукції ґрунтується на системі численних показників, серед яких слід виділити загальні й часткові, прямої й побічної дії. Найбільш узагальнений характер мають питома вага у загальному обсязі випуску продукції зі «знаком якості», або атестованої державою як продукція вищої якості (зараз це не практикується), і питома вага продукції, яка одержала товарні знаки [13].

У процесі аналізу вивчають і такі побічні показники якості продукції:

- гарантійний термін роботи, кількість і вартість гарантійних (безкоштовних для споживачів) ремонтів у розрахунку на один виріб;
- наявність рекламаций, їх кількість і вартість;
- відсоток браку;
- зниження сортності продукції за межами підприємства;
- відсоток повернення продукції на виправлення дефектів;
- відповідність моді;
- наявність і рівень попиту на даний виріб тощо.

Оцінюючи зміну якості продукції на підприємстві, слід віддавати перевагу об'єктивним і кількісним показникам якості, які забезпечують належну точність визначення стану якості продукції. Найбільш вдалою ілюстрацією цього може бути аналіз показника сортності продукції [17].

Сортність використовують щодо продукції, в якій допускаються певні несуттєві відхилення деяких ознак і якостей від чинних стандартів і технічних вимог. Зважаючи на кількість передбачених сортів і співвідношення їх у загальному обсязі виробництва, визначають середній показник сортності як за планом, так і фактично.

Виконання плану за сортністю можна визначити трьома основними способами:

1) Спосіб першосортних одиниць. Посортові коефіцієнти слід помножити на відповідну кількість продукції або показники питомої ваги й одержані суми скласти.

2) Спосіб порівняння середньозважених цін. Якщо фактична середньозважена ціна одного виробу більша або дорівнює плановій, план за сортністю вважається виконаним. Це дуже простий спосіб, але він має істотну ваду — його не можна використовувати для розрахунку загального показника по підприємству.

3) Спосіб порівняння виконання плану у вартісному та натуральному вимірі. Випередження рівня виконання плану у вартісному вимірі підтверджує факт виконання плану за сортністю [18].

З наведених вище трьох способів найбільш універсальним є спосіб першосортних одиниць, оскільки він практично виключає вплив зміни асортименту продукції.

Насамкінець виконують розрахунок впливу зміни кількості та якості продукції на обсяг її випуску у вартісному вимірі.

Частина виробів у процесі виробництва псується через порушення технології, несправності устаткування або низьку кваліфікацію чи несумлінність робітників. Це явище має назву «брак продукції» [3].

Брак може бути остаточним і виправним. Під час аналізу визначають загальну суму браку й відносну його величину (% браку), а також вивчають динаміку цього показника за ряд періодів. Особливу увагу необхідно приділити виявленню так званого прихованого браку, який з різних причин не обліковується. Цей брак фігурує як доброякісні деталі, напівфабрикати і навіть готові вироби і є причиною порушення в майбутньому ритму роботи і несподіваних збитків [18].

Аналізуючи брак, обов'язково з'ясовують причини та місце його виникнення, час і винуватців.

IV) Аналіз ритмічності та якості виробництва.

Ритмічність виробництва — це насамперед чітка, стійка й збалансована діяльність підприємства, яка дає змогу рівномірно випускати продукцію і виконувати зобов'язання перед споживачами. Ритмічна робота — це випуск продукції рівними частками за будь-які однакові проміжки робочого часу.

Розрізняють два поняття ритмічності:

- ритмічність випуску продукції (товарної);
- ритмічність виробництва (як завершеного, так і незавершеного).

Існує багато способів розрахунку показників ритмічності (аритмічності) роботи підприємства, але й найпростіші з них надійно характеризують це явище.

Якщо необхідно проаналізувати ритм роботи за квартал або рік, то відповідно визначають обсяги виробництва у перші, другі та треті декади, а далі діють, як при аналізі даних за місяць. За відсутності планових показників ритму їх можна самостійно розрахувати, спираючись на саме визначення поняття ритмічності [15].

Ритмічність тісно пов'язана з комплектністю виробництва. Це поняття може бути визначене як пропорційність, збалансованість виробництва окремих деталей, вузлів, напівфабрикатів. Комплектне виробництво забезпечує нормальний процес складання готових виробів і запобігає затримкам у зв'язку із відсутністю якихось деталей. Засобом, який забезпечує необхідний темп складальних робіт при деяких неузгодженостях поточного виробництва деталей, є незавершене виробництво. Тому під час аналізу комплектності виробництва треба звертати увагу і на комплектність залишків деталей і вузлів у незавершеному виробництві. Водночас треба пересвідчитися, наскільки фактична наявність деталей відповідає даним обліку і плановій потребі [3].

Після того, як буде з'ясований ступінь ритмічності роботи, слід перейти до вивчення основних чинників, які зумовлювали можливі порушення ритмічності (рисунок 1.1).

Рисунок 1.1 - Фактори, які впливають на ритмічність випуску продукції

V) Аналіз попиту, стану ринку та обсягу реалізації продукції (послуг) підприємства.

Аналізуючи обсяг реалізації, треба вивчити її динаміку за кілька років, а також по кварталах і місяцях звітного року. Необхідно дати оцінку виконанню

плану з обсягу реалізації в цілому, по окремих групах видів продукції, зонах реалізації тощо [15].

Обов'язково слід зіставити обсяги виробництва, відвантаження та реалізації, визначити основні причини можливих розбіжностей цих показників

Для детального розгляду конкретних факторів, які можуть впливати на кінцевий обсяг реалізації продукції необхідно розглянути фактори, які впливають на загальний обсяг реалізації продукції.

До них відносять слідуєчі фактори :

А) Група виробничих факторів:

- рівень виконання плану виробництва товарної продукції;
- якість продукції;
- асортиментно-структурні зрушення у випуску продукції;
- ритмічність випуску продукції.

Б) Фактори, пов'язані з роботою відділу збуту і складів:

- рівень забезпеченості кадрами, устаткуванням і відповідними складськими приміщеннями;
- загальний рівень організації роботи з маркетингу;
- величина портфеля замовлень;
- стан і комплектність залишків готової продукції на складі;
- забезпеченість тарою та упаковкою;
- наявність договорів на поставку і дотримання їх умов при відвантаженні продукції покупцям;
- дотримання умов співпраці з транспортними установами.

В) Фактори, пов'язані з транспортуванням продукції:

- відповідність кількості і видів транспортних засобів потребам підприємства (зроблених замовлень і договірних домовленостей);
- ритмічність подачі транспортних засобів;
- придатність наданих транспортних засобів для завантаження відповідних видів продукції;
- дотримання термінів перевезень та інших договірних умов.

Г) Фактори, пов'язані з роботою фінансового та інших підрозділів підприємства:

- вибір форм розрахунків з покупцями;
- своєчасність і якість оформлення платіжних документів, стан контролю за їх сплатою;
- вивчення платоспроможної здатності покупців і можливих форм співпраці з ними;
- своєчасність та якість оформлення санкцій за порушення зобов'язань щодо сплати боргів покупцями та іншими установами.

Д) Інші фактори:

- терміни документообігу, якість опрацювання документів в установах банку;
- зміна цін і кон'юнктури ринку, рішення арбітражних судів щодо позовів;
- зміни митних правил і загального законодавства [14].

Систематизуючи фактори, що впливали на реалізацію продукції, необхідно відокремити фактори внутрішньої та зовнішньої дії.

Закінчуючи аналіз показників реалізації продукції, необхідно визначити резерви і здійснити підрахунок їх величин.

VI) Аналіз трудових ресурсів і продуктивності праці.

Аналіз трудових ресурсів базується на планово-нормативній звітно-обліковій інформації, яка черпається з форми 2ВП «Звіт з праці», форма 1-П («Праця») та даних табельного обліку часу працівників [7].

Для повної оцінки використання трудових ресурсів проводять слідуючи аналізи: аналіз стану і забезпечення підприємства трудовими ресурсами; аналіз використання робочого часу; аналіз продуктивності праці; аналіз впливу трудових факторів на продуктивність праці та обсяг товарної продукції. Аналіз впливу трудових факторів на господарську діяльність починається з вивчення забезпеченості підприємства працівниками за складом, структурою, класифікацією, культурно-освітнім рівнем та вивчення характеристики руху

робочої сили. Аналіз забезпеченості підприємства робочими, ІТР, службовцями, учнями проводиться шляхом порівняння їх фактичної кількості з потрібною та у динаміці за кілька періодів. При цьому по кожній категорії працівників визначається абсолютне та відносне відхилення факту від потреби, вивчається динаміка та причини цих відхилень [25].

Далі вивчається склад персоналу підприємства. Сюди відносять аналіз вікового та освітнього складу, кваліфікаційного складу та аналіз структури працюючих.

В процесі аналізу порівнюється фактична питома вага кожної категорії персоналу у його загальній кількості з необхідною, а також у динаміці за 3-5 років.

Під час аналізу фактичну середньооблікову кількість працюючих у цілому і по окремих категоріях порівнюють з плановими показниками та даними за попередній період, визначають абсолютні відхилення та їх причини. Вивчають також можливі зрушення у структурі працюючих і дають оцінку стану загальної забезпеченості підприємства робочою силою [25].

Після цього докладно аналізують забезпеченість кадрами окремих виробничих підрозділів та якісні показники наявної робочої сили. При цьому особливу увагу слід приділяти показникам кваліфікаційного рівня робітників, стажу роботи, професійному складу.

Із забезпеченням робочою силою тісно пов'язане питання закріплення кадрів на підприємстві. Під час аналізу вивчають загальні показники прийому та звільнення робітників і службовців, розраховують коефіцієнти обороту, змінюваності та плинності кадрів. Останній показник заслуговує на найбільшу увагу, оскільки вважається, що він характеризує надмірний оборот робочої сили. Надмірним вважають звільнення за порушення трудової дисципліни, через невідповідність кваліфікації, за власним бажанням, а також за самовільне залишення роботи без поважних причин. Для обчислення коефіцієнта плинності загальну кількість звільнень без поважних причин відносять до середньооблікової чисельності працівників [12].

Під час аналізу слід вивчити конкретні причини звільнення за власним бажанням (низькі заробітки, тяжкі умови праці, відсутність перспектив професійного зростання, незадовільний психологічний клімат тощо). За високої плинності кадрів обов'язково визначають її негативний вплив на основні показники підприємства. Нарешті, необхідно розробити дійові заходи щодо закріплення кадрів робітників.

Взагалі, пристойні показники руху кадрів у цілому по підприємству можуть приховувати серйозні недоліки щодо оновлення кадрів в окремих його підрозділах [3].

Кількісною характеристикою використання робочої сили є показники тривалості робочого часу. Як показує статистика, загальна величина робочого часу протягом року має сталу тенденцію до зменшення. На теперішній час законодавчо встановлено п'ятиденний робочий тиждень (40 робочих годин).

Використання робочого часу по категоріях робітників звичайно аналізується за допомогою таких двох показників: середня кількість днів, відпрацьованих робітником за звітний період (місяць, квартал, рік), і середня тривалість робочого дня (зміни). Ці показники можна обчислити на підставі даних звіту підприємства з праці [14].

Перший показник, який характеризує тривалість робочого періоду в днях (явочні дні), залежить від таких факторів:

- кількість вихідних і святкових днів;
- кількість днів чергової відпустки;
- інші види відпусток, передбачені законодавством;
- кількість днів непрацездатності;
- неявка на роботу із дозволу адміністрації;
- прогули;
- інші.

Тривалість робочого дня (зміни) робітника визначають такі фактори:

- величина нормативного робочого тижня;
- час простою упродовж дня, зафіксований в обліку;

- час понадурочної роботи (збільшує величину показника);
- час інших скорочень робочого дня, передбачених законодавством (для підлітків, матерів-годувальниць тощо).

Під час аналізу знаходять відхилення цих показників від плану, порівнюють їх з аналогічними показниками за минулі періоди, встановлюють конкретні причини можливих відхилень [22].

Проте необліковані втрати робочого часу можуть бути значно більшими. Вони спричинюються недоліками в організації виробництва та управління, простоями устаткування через його несправність, відсутністю на робочому місці сировини, матеріалів, інструменту та інших ресурсів, низькою трудовою дисципліною. Втрати робочого часу пов'язані також з непродуктивною роботою:

- випуском бракованої продукції, яка не фіксується в обліку;
- випуском непотрібних для складання кінцевої продукції деталей;
- списанням на збитки загублених або вкрадених деталей;
- несанкціонованим виробництвом іншої («лівої») продукції.

Унаслідок неврахованих простоїв і втрат завищується фактично відпрацьований час, оскільки наведені у звітності показники часу роботи визначаються як різниця між загальною кількістю явочних днів або годин і врахованими простоями [12].

За результатами аналізу необхідно розробити заходи щодо зменшення втрат робочого часу і пов'язаних з ним непродуктивних виплат заробітної плати. Особливу увагу слід звернути при цьому на поліпшення обліку внутрішньо-змінних втрат робочого часу.

Продуктивність праці – це виготовлення продукції за одиницю часу одним робітником.

Продуктивність праці визначається двома показниками: кількістю продукції, випущеної за одиницю робочого часу, або кількістю часу, витраченого на виготовлення одного виробу. Останній показник називають трудомісткістю продукції [20].

Продуктивність праці характеризується вартісними, трудовими та натуральними показниками.

Підприємства планують, обліковують та аналізують місячну, квартальну, піврічну, річну продуктивність праці на одного робочого або працюючого, а також середньоденну та середньо-годинну продуктивність праці на одного робітника.

Продуктивність праці залежить від наступних факторів:

- питома вага робітників у загальній чисельності працюючих;
- кількість днів, відпрацьована одним робітником за рік;
- середня тривалість робочого дня;
- середньорічний виробіток одного робітника;
- середньоденний та середньо-годинний виробіток одного робітника.

Аналіз починають з оцінювання виконання плану з виробітку одного працівника в грошовому вимірі. Потім порівнюють показник звітного періоду (рік, квартал, місяць) з показниками за минулий період, з показниками споріднених підприємств [11].

Від цього загального показника продуктивності праці слід перейти до більш деталізованих показників, таких як виробіток одного робітника, виробіток одного основного робітника тощо.

На наступному етапі проводять аналіз основних факторів, що впливали на загальний показник продуктивності праці. Вирішальним фактором при цьому є виробіток одного робітника, який, у свою чергу, залежить від факторів використання робочого часу і середньо-годинного виробітку одного робітника. Останній показник формують насамперед фактори технічної озброєності праці, технології, кваліфікації робітників, інтенсивності праці та ін. Закінчують аналіз підрахунком резервів зростання продуктивності праці та опрацюванням заходів з їх реалізації [3].

Фактор скорочення чисельності працівників на підприємстві не є резервом для поліпшення продуктивності праці. Основні заходи для впровадження резервів підвищення продуктивності праці:

- вдосконалення нормування праці,
- недопущення прогулів та порушення трудової дисципліни,
- підвищення механізації та автоматизації робочих місць [9].

VII) Аналіз основних фондів виробництва.

До засобів виробництва відносяться ОФ, незавершене виробництво, запаси.

Задачі аналізу ОВФ:

- 1) Вивчення забезпеченості підприємства ОВФ;
- 2) Вивчення обсягу, вартості, структури та динаміки ОВФ у звітному періоді порівняно з попереднім;
- 3) Оцінка стану і темпу оновлення ОВФ;
- 4) Вивчення структурних зрушень активних і пасивних частин ОВФ;
- 5) Оцінка фондівіддачі та фондомісткості;
- 6) Оцінка рівня рентабельності виробництва;
- 7) Оцінка впливу використання ОВФ на обсяг продукції;
- 8) Виявлення резервів підвищення використання ОВФ.

Для повного аналізу основних фондів необхідно провести:

- аналіз складу, структури і технічного стану основних фондів;
- аналіз виробничих потужностей;
- аналіз використання основних фондів і устаткування [28].

Аналізуючи основні фонди, насамперед треба визначити їх середньорічну вартість і динаміку зміни за ряд років. При цьому корисно зіставити темпи їх зміни з динамікою зростання вартості продукції або обсягів виробництва в натуральному виразі. Останній показник повинен мати вищі темпи зростання порівняно з основними фондами. Але економічні труднощі, які мають місце в нашій країні, можуть спричинити і зворотні тенденції. [3].

Аналізуючи склад основних виробничих фондів, необхідно поділити їх на активні та пасивні, визначивши питому вагу кожної групи. Треба ретельно вивчити, як змінюється співвідношення цих груп упродовж останніх років. При цьому невпинне збільшення частки активних фондів у вигляді робочих і

силових машин — мета кожного підприємства.

Аналізуючи стан основних фондів, насамперед на підставі даних першого розділу активу бухгалтерського балансу, розраховують коефіцієнт спрацювання (зносу) основних фондів і вивчають його динаміку за ряд років. Як допоміжні можна застосовувати коефіцієнти вибуття, оновлення основних засобів, показники вікового складу устаткування [18].

Далі виконується аналіз технічного стану обладнання, який дозволяє судити про строк служби обладнання, виконання капітального ремонту та про модернізацію ОВФ. Цей аналіз забезпечується групуванням усіх видів обладнання та строками використання і служби та співставляються з нормативними величинами. Крім того враховують питому вагу застарілого обладнання (10 років і більше). При завершенні аналізу порівнюються показники підприємства з середньо галузевими показниками та показниками передових підприємств. Відпрацьовуються заходи щодо оновлення, модернізації та заміни морально застарілого обладнання [18].

Обсяг випуску продукції безпосередньо пов'язаний з величиною виробничої потужності, яка характеризується максимально можливим річним (добовим) випуском продукції певного асортименту в незмінних умовах. Зрозуміло, виробнича потужність змінюється, якщо вводять у дію нові основні фонди, поліпшують стан діючих або ліквідують старе й непотрібне устаткування. Все це неважко передбачити при плануванні виробництва продукції.

Виробнича потужність характеризують наступними показниками:

- фондоозброєність та технічна озброєність праці;
- наявність, складання та відповідність фактичного парку обладнання, необхідного для виконання;
- виробнича програма та довгострокових зобов'язань [12].

Фондоозброєність розраховується як відношення середньої вартості ОФ основного виду діяльності до кількості робітників у найбільшу зміну:

$$\Phi OЗ = OВ\Phi_{\text{сер}} / Чр \quad (1.4)$$

Технічна озброєність праці розраховується як відношення середньої вартості активної частини ОВФ до числа робочих у найбільшу зміну:

$$\Phi OЗ_{\text{техн}} = OВ\Phi_{\text{акт}} / Чр \quad (1.5)$$

Аналіз фактичних показників фондоозброєності зводиться до порівняння з плановими показниками та фактичними за попередній період, визначення рівню виконання плану, тенденції та зміни цих показників. Співвідносять до темпів росту продуктивності праці, при цьому повинен домінувати останній.

Резерви, пов'язані з недовантаженням виробничих потужностей, лише частково можна використати зусиллями колективу самого підприємства. Щодо інших — потрібні злагожені дії і співробітництво багатьох підприємств і навіть галузей господарства країни. Ліквідація «вузьких» місць на підприємстві, як правило, потребує значних капітальних вкладень і часу [16].

Усі показники використання основних засобів звичайно поділяють на дві групи:

- показники екстенсивного використання;
- показники інтенсивного використання.

У процесі аналізу досліджуються склад і структура календарного фонду верстатного часу, співвідношення наявного, встановленого і діючого устаткування. Коефіцієнт змінності роботи устаткування дає змогу порівняти цей показник з планом, у динаміці та порівняно з іншими спорідненими підприємствами. За наявності інформації аналізують також склад і використання виробничих і допоміжних площ.

Для вивчення руху основних фондів використовують показники надходження, оновлення і їх вибуття, які виступають узагальнюючою характеристикою інтенсивності цього процесу [6].

Узагальнюючими показниками основних фондів підприємства є :

1) Фондовіддача – це відношення обсягу продукції, робіт або послуг (ОП) до середньорічної вартості ОФ основного виду діяльності (грн.):

$$\Phi_B = \text{ОП} / \text{ОФ} \quad (1.6)$$

2) Фондомісткість – це обернений показник до Φ_B , що свідчить про ефективність використання ОФ на підприємстві (грн.):

$$\Phi_M = \text{ОФ} / \text{ОП} \quad (1.7)$$

3) Рентабельність розраховується як відношення балансового прибутку підприємства за звітний рік до середньорічної вартості виробничих фондів (актив):

$$P_\Phi = \Pi_\phi / \text{ОФ}_{\text{акт}} \quad (1.8)$$

4) Питомі капіталовкладення на 1 грн. приросту продукції розраховують як відношення вартості випущеної або реалізованої продукції до вартості ОФ основного виду діяльності (грн.):

$$\text{КВ} = \text{ВП} / \text{ОФ} \quad (1.9)$$

Далі розраховується економія ОФ:

$$\pm E_{\text{ОВФ}} = (\text{ОФ}_3 - \text{ОФ}_B) \cdot (\text{ПВП} / 100), \quad (1.10)$$

де ПВП – процент виконання плану виробництва продукції.

Аналіз показників Φ_B проводиться у зв'язку з показниками продуктивності праці та фондоозброєності:

$$\Phi_B = \text{ОП} / \text{ОФ} = (\text{ПП} \cdot \text{Кіл-ть роб.}) / \Phi_{\text{ОЗБР}} \cdot \text{Кіл-ть роб.} = \text{ПП} / \Phi_{\text{ОЗБР}} \quad (1.11)$$

Аналіз свідчить, що Φ_B знаходиться у прямій залежності від продуктивності праці (ПП) і в зворотній залежності від фондоозброєності, тобто збільшення Φ_B буде тоді, коли темпи росту продуктивності праці будуть випереджати темпи зростання фондоозброєності.

Узагальнюючий аналіз використання ОФ проводиться шляхом розрахунку коефіцієнту використання виробничих потужностей:

$$K_P = \Pi_i / \text{ВП}, \quad (1.12)$$

де Π_i – виробнича програма за планом у вартісному виразі,

ВП – виробнича потужність підприємства у вартісному виразі.

В процесі аналізу фактичні показники порівнюються з плановими в базисному періоді, середньо галузевими та спорідненими підприємствами. Визначається рівень виконання плану, вивчається динаміка і тенденція зміни показників, а також відхилення від середньо-галузевого рівня та показників передових підприємств [14].

VIII) Аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами та їх використання.

Обов'язковою умовою стійкого виробничого процесу є своєчасне і повне забезпечення його необхідними матеріальними ресурсами.

При аналізі забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами в першу чергу перевіряють якість плану матеріально-технічного постачання. Перевірку реальності плану починають з вивчення норм і нормативів, що покладені в основу розрахунку потреби підприємства в матеріальних ресурсах. Потім перевіряється відповідність плану постачання потребам виробництва продукції й утворення необхідних запасів виходячи з прогресивних норм витрат ресурсів [7].

Одна з причин — недбале складання плану постачання, внаслідок чого в

ньому не зазначені деякі з потрібних матеріалів, а отже, не робляться відповідні замовлення постачальникам. Водночас можуть бути прорахунки в обсягах потреби і термінах постачання. Аналіз повинен виявити, де провина постачальників матеріалів, а де недогляд якогось працівника підприємства.

Далі необхідно проаналізувати якість придбаних матеріалів, комплектність постачання, дотримання передбачених угодами термінів і ритму виробництва.

Для повного аналізу матеріальних ресурсів необхідно провести аналіз їх забезпеченості та використання.

Певна неритмічність, а також недопоставки можуть бути повністю або частково нейтралізовані за допомогою складських запасів матеріалів та інших ресурсів. Отже, ці запаси виконують функцію амортизатора в постачанні [3].

Для аналізу забезпеченості основними оборотними засобами підприємства, по-перше, перевіряють якість МТЗ.

Після цього дається загальна оцінка зміни оборотних коштів шляхом порівняння фактичних значень у поточному та попередньому році і визначається додаткове введення або вивільнення оборотних засобів за наступною формулою:

$$O_{3\phi} = Q_{mc} + N_{dz} + Q_{mn} + Q_{np}, \quad (1.13)$$

де Q_{mc} – середньомісячна витрата усіх матеріалів у звітному періоді;

N_{dz} – середній запас в днях всіх матеріалів;

Q_{mn} – кількість неліквідних матеріалів;

Q_{np} - обсяг незавершеного виробництва.

Зміна основних засобів у частині виробничих запасів під впливом факторів розраховується методом ланцюгових підстановок.

Як критерій при аналізі використовують нормативи, розраховані по групах і окремих видах матеріалів або сировини. Нормативи мають не тільки грошовий вираз, а й натуральний (днів запасу) [28].

Аналіз завершують розробкою заходів щодо оптимізації рівня складських запасів, поліпшення стану їх зберігання і ліквідації понаднормативних запасів.

Недоліки у постачанні, зменшення обсягів матеріалів у поточних запасах можуть до певної міри компенсуватися економією їх у процесі виробництва. І навпаки, перевитрати матеріальних ресурсів та їх використання не за прямим призначенням спричиняють невиконання плану виробництва продукції при загалом задовільному матеріальному постачанні. [3]

Для характеристики ефективності використання обігових засобів в галузі виробництва застосовують систему узагальнюючих показників.

До узагальнюючих показників відносять:

1) Матеріаловіддача – це відношення вартості виробленої продукції до суми матеріальних витрат:

$$M_B = Q_p / M_z \quad (1.14)$$

2) Матеріалоємність – це обернений показник матеріаловіддачі, розраховується як відношення суми матеріальних витрат до вартості виробленої продукції:

$$M_\epsilon = M_z / Q_p \quad (1.15)$$

Показує скільки матеріальних витрат фактично приходить на одиницю продукції.

3) Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції – це відношення суми матеріальних витрат до повної собівартості:

$$\gamma_{MB} = M_B / C_{\text{варт.повн.}} \cdot 100\% \quad (1.16)$$

4) Коефіцієнт використання матеріальних витрат – це відношення суми матеріальних витрат до планової величини витрат, скоригованих на фактичних обсяг продукції:

$$КВВ = MB_{\Phi} / MB_{\text{скориг}} \quad (1.17)$$

У процесі аналізу фактичний рівень показників ефективності використання обігових засобів порівнюють з плановим, вивчають їх динаміку, причини зміни та їх вплив на обсяг виробництва продукції [16].

Аналіз виконання норм витрат матеріалів та інших ресурсів є, безперечно, головним питанням.

Під час аналізу слід оцінити обґрунтованість самих норм, своєчасність їх перегляду. Сучасне нормативне господарство — важлива умова для ощадливого використання ресурсів. Тому прискіпливий аналіз якості норм і засад їх формування допомагає запобігти зайвим витратам ресурсів і тим самим істотно поліпшує ефективність роботи підприємства [14].

IX) Аналіз витрат на виробництво продукції.

Собівартість продукції — це виражена в грошовій формі сукупність витрат на виробництво та реалізацію продукції. Розрізняють виробничу собівартість продукції, собівартість усього товарного випуску та окремих видів продукції. За впливом на собівартість обсягу виробництва розрізняють змінну та фіксовану частини собівартості продукції [3].

Під час аналізу звичайно використовуються такі показники:

- 1) валові витрати;
- 2) виробнича собівартість товарної продукції;
- 3) витрати на 1 гривню товарної продукції;
- 4) собівартість окремих видів продукції.

Показник собівартості одиниці продукції планується і обліковується за її основними видами. Для цього витрати на виробництво основних видів продукції співвідносять до обсягу цієї продукції.

Собівартість одиниці окремих видів продукції не залежить від впливу побічних структурних факторів [8].

Показник виконання плану зниження собівартості порівняльної продукції розраховується у відсотках і абсолютній сумі економії. В поточній і річній звітності фактичний випуск продукції перераховують за плановою і середньорічною собівартістю минулого року шляхом порівняння фактичних витрат з перерахованими, виявляють економію або перевитрати.

Аналіз плану зниження собівартості одиниці продукції починають з оцінки загальних показників продукції кожного виду [25].

Аналіз собівартості продукції передуює перевірці джерел інформації про показники у різних формах звітності обґрунтованих планових завдань та установлення достовірності відображення фактичних витрат виробництва. При зниженні собівартості продукції витрати на 1 грн. нереалізованої продукції на кінець року мають бути нижчі від середньорічних, а на 1 грн. товарної продукції нижчі ніж на 1 грн. реалізованої продукції. Якщо ці вимоги в аналізованому періоді не виконано, то собівартість товарної продукції постійно зростає, а прибуток зменшується. На оцінці результатів аналізу собівартості продукції базується розробка організаційно-технічних заходів ефективності роботи підприємства [17].

План із собівартості продукції вважається виконаним, якщо фактичний показник дорівнює плановому або нижчий від нього. В останньому випадку говорять про понадпланове зниження собівартості продукції. Для вивчення собівартості продукції у динаміці більш придатний показник витрат на 1 грн. товарної продукції (З), який обчислюється так:

$$З = \frac{С}{Т}, \quad (1.18)$$

де С — виробнича собівартість товарної продукції;

Т — вартість товарної продукції в цінах реалізації.

Цей показник одночасно може певною мірою виконувати роль показника рентабельності виробництва. Наприклад, якщо показник витрат дорівнює 80 коп. на 1 грн. товарної продукції, то це також свідчить, що рентабельність виробництва дорівнює 20 коп. $(100 - 80)$ відносно 1 грн. товарної продукції.

Витрати на виробництво продукції планують і обліковують за двома напрямками: за економічними елементами та за статтями калькуляцій [14].

Найбільш корисним для вивчення змін у структурі витрат на виробництво є аналіз собівартості за елементами витрат. Елементи витрат – це однорідні за своїм економічним змістом витрати, до яких відносять сировину і матеріали, паливо, енергію, заробітну плату, амортизацію, відрахування на соціальні заходи тощо.

Аналіз витрат за економічними елементами дозволяє вивчити їх склад, визначити питому вагу кожного елемента, долю живої та предметної праці в загальних витратах на виробництво. Співставлення фактичної структури витрат за ряд періодів (років) характеризує динаміку і напрямки зміни окремих елементів матеріаломісткості та собівартості продукції. Джерелом інформації для аналізу є форма №5–С. Головним напрямком аналізу зниження витрат на виробництво продукції є дослідження складу кожного елемента витрат, виявлення причин їх зростання та шляхів зниження [22].

Після вивчення загальної картини відхилень за статтями собівартості необхідно перейти до більш ретельного аналізу витрат за окремими статтями собівартості продукції.

На наступному етапі аналізу вивчається собівартість продукції за калькуляційними статтями. В залежності від способу включення в собівартість продукції витрат виробництва класифікуються на прямі та непрямі. Прямі витрати відносяться на собівартість виробів за прямою ознакою і утворюють одноелементні статті. Непрямі витрати попередньо обґрунтовуються в кошторисі кожної статті [20].

Аналіз витрат виробництва за калькуляційними статтями проводиться порівнянням фактичних витрат з минулими роками і з планом. При цьому вивчаються абсолютні та відносні відхилення у кожній калькуляційній статті.

Матеріальні витрати наведені в статті «Матеріальні витрати» форми №5-С, яка включає сировину і матеріали, зворотні відходи, покупні вироби, напівфабрикати, послуги інших підприємств виробничого напрямку, паливо, енергія на технологічні цілі.

Аналізуючи матеріальні витрати, необхідно враховувати, до якої галузі належить досліджуване підприємство. Це зумовлює різний вміст матеріалів і сировини у собівартості продукції, тобто матеріаломісткість продукції. Взагалі в обробних галузях виробництва питома вага цих витрат дуже велика. Особливо це стосується легкої і харчової промисловості [21].

Далі необхідно встановити, які технологічні процеси застосовуються, наскільки вони досконалі та сучасні, тобто безвідходні. Нині особливу увагу слід приділяти витратам палива та електроенергії у зв'язку з їх дефіцитністю і великою вартістю. У деяких галузях промисловості (енергомісткі виробництва) аналіз використання енергетичних ресурсів має пріоритетний характер.

Аналіз матеріальних витрат полягає в порівнянні фактичного їх обсягу з плановим чи базовим і в обчисленні впливу окремих факторів на виявлені відхилення. Специфіка цих факторів і конкретна методика дослідження їх залежать від особливостей технології, а також від використовуваних видів сировини, матеріалів та енергоносіїв [18].

Оплату праці аналізують за двома напрямками:

- 1) аналіз фонду оплати праці як елемента витрат на виробництво на підставі спеціальної статистичної форми (1-ПВ);
- 2) аналіз оплати праці за окремими статтями калькуляції, насамперед за статтею «зарплата виробничих робітників».

Закінчується аналіз заробітної плати підрахунком резервів зниження собівартості продукції за рахунок непродуктивних витрат (за погодинною

оплатою, за преміями, за роботу в нічний час, за внутрішньо змінні простої та за цілоденні простої).

Питома вага витрат на обслуговування виробництва та управління в собівартості продукції залежить від галузі промисловості [30].

Витрати на обслуговування виробництва та управління включають три комплексні статті:

- 1) Витрати на утримання і експлуатацію устаткування;
- 2) Загально-виробничі витрати;
- 3) Інші витрати.

Аналіз динаміки і напрямків зміни кожного виду витрат а обслуговування і управління надає можливість визначити відхилення від кошторису, причини відхилення, непродуктивні витрати управління, обґрунтованість розподілу витрат та відпрацювати заходи щодо використання резервів. Цей аналіз виконують шляхом співставлення фактичної абсолютної величини кожного виду витрат на 1 грн. продукції з плановою. Для перевірки обґрунтованості розрахунку визначається доля умовно постійних і змінних витрат [21].

Як зазначалося, важливим показником загальної собівартості продукції є собівартість її окремих видів. Для аналізу використовують планові та фактичні калькуляції собівартості продукції. Об'єктом калькулювання можуть бути продукція чи роботи (послуги). Проте головний об'єкт калькулювання — це готові вироби, які поставляються за межі підприємства. Ураховуючи значну трудомісткість процесу калькулювання, підприємства обмежуються калькулюванням собівартості лише найважливіших видів продукції.

Собівартість одиниці продукції розраховують за формулою:

$$C_i = \frac{\Pi}{q} + V, \quad (1.19)$$

де Π — умовно-незмінні витрати;

V — змінні витрати;

q — обсяг виробництва;

C — ціна.

X) Аналіз прибутку підприємства.

Балансовий прибуток – загальна сума прибутку підприємства з усіх видів діяльності, за певний період в балансі підприємства.

Завдання аналізу прибутку підприємства:

- визначення обґрунтованості плану з прибутку;
- оцінка виконання плану з прибутку;
- виявлення факторів, які впливають на відхилення фактичного прибутку від плану;
- підрахування резервів збільшення обсягів прибутку;
- відпрацювання заходів, необхідних для використання виявлених резервів.

Прибуток від реалізації товарної продукції – різниця між вартістю реалізованої продукції за оптовими цінами, (без податку ПДВ) та її собівартістю.

Аналіз прибутку від реалізації проводиться за формами: Ф, Ф1–П, Ф2, Ф5–С, річної та періодичної звітності.

Аналіз починається з перевірки балансу ТП, дається загальна оцінка змін прибутку в залишках ТП на початок та кінець року та у виробленій продукції. Далі визначаються загальні відхилення прибутку від планового. В основному за рахунок змін обсягу реалізації виробничої собівартості, асортименту та оптових цін на продукцію.

Резерви збільшення прибутку від реалізації ТП:

- 1) Збільшення обсягів реалізації продукції;
- 2) Підвищення ціни реалізації продукції;
- 3) Підвищення якості продукції;
- 4) Реалізація продукції в оптимальний строк;
- 5) Зниження собівартості ТП.

XI) Аналіз рентабельності виробництва.

Рентабельність – прибуток, віднесений до вартості виробництва, яке сприяло його створенню. Рентабельність характеризує рівень віддачі витрат та використання ресурсів і засобів виробництва, вимірюються у %. Джерелом інформації для аналізу рентабельності є форми №1, №», №6, 11-ОФ та облікові дані:

- рентабельність витрат на оплату живої праці – відношення прибутку від реалізації продукції або балансового прибутку до ФОП і відрахування на соціальні потреби;
- рентабельність продукції – відношення прибутку до виручки від реалізації;
- рентабельність вкладень – відношення балансу прибутку до вартості основних фондів + оборотні засоби;
- рентабельність поточних витрат – відношення балансового прибутку до поточних витрат.

При аналізі виявляють, як змінилися складові елементи розрахунку рентабельності у звітному періоді порівняно з плановими показниками попереднього періоду. Визначення впливу кожного фактора на рівень рентабельності визначається за допомогою способу ланцюгових підстановок. Далі визначаються резерви росту рентабельності – це матеріалоємність продукції, підвищення продуктивності праці, підвищення фондівіддачі, підвищення оборотності нормованих оборотних засобів, зниження собівартості продукції. На основі виявлених резервів розробляються заходи щодо підвищення рівня рентабельності виробництва.

Таким чином, аналіз основних показників виробничо-господарської діяльності – це техніко-економічний аналіз діяльності підприємства, який проводиться з метою об'єктивної оцінки результатів виробничо-господарській діяльності і подальшого її розвитку і вдосконалення [14].

Мета техніко-економічного аналізу: вивчення результатів діяльності підприємства, визначення впливу факторів на показники його роботи для

виявлення недоліків і резервів та розробки заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва.

Предмет техніко-економічного аналізу: фінансово-господарська діяльність підприємств, установ та організацій.

Ефективність використання виробничих та фінансових ресурсів характеризується кількісним співвідношенням інтенсивних і екстенсивних факторів [24].

Показниками екстенсивного розвитку є кількісні показники використання ресурсів: чисельність працюючих, величина використаних предметів праці, об'єм основних виробничих фондів, величина амортизації та авансованих оборотних засобів.

Показники інтенсивного розвитку – якісні показники використання ресурсів: продуктивність праці, матеріаловіддача, матеріаломісткість, фондівіддача, фондомісткість, кількість оборотів оборотних засобів або коефіцієнт закріплення оборотних засобів.

Для повного аналізу виробничо-господарської діяльності необхідно провести: аналіз виробництва продукції; аналіз попиту, стану ринку та обсягу реалізації продукції; аналіз трудових ресурсів і продуктивності праці; аналіз основних фондів виробництва; аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами та їх використання; аналіз витрат на виробництво продукції [17].

Висновки до першого розділу

Збільшення обсягів виробництва продукції — головний напрям зміцнення економіки будь-якого підприємства. Основним завданням є забезпечення більш повного задоволення зростаючих потреб населення у продуктах споживання, а промисловості — у сировині. Досягнення цієї мети можливе лише за умови зміцнення матеріально-технічної бази, послідовної інтенсифікації виробництва, поліпшення його розміщення і спеціалізації, удосконалення орендних відносин, підвищення рівня використання сільськогосподарських угідь та інших виробничих ресурсів.

У ринкових умовах господарювання всі підприємства одержали повну оперативну самостійність у визначенні, яку продукцію і скільки випускати, з ким працювати і кому продавати свої вироби, як організовувати і відповідно планувати всі виробничі процеси. Зрозуміло, що ця свобода дій надається для належного врахування кон'юнктури ринку, його потреб і вимог.

Правильно вибрана стратегія виробництва і належні обсяги випуску продукції забезпечують бажаний обсяг реалізації і відповідні масштабам цієї діяльності прибутки. Тому виробнича діяльність підприємства жорстко обумовлюється загальною економічною ситуацією, галузевими пропорціями і платоспроможним попитом населення.

2 АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧО - ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ВЗТО»

2.1 Оцінка основних техніко-економічних показників

ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання» спеціалізується на виготовленні виробів металургійного і електротехнічного призначення, виробництва алюмінієвих профілів. Продукція заводу поставляється на внутрішній ринок України і країн СНД. У регіонах України ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання» є єдиним виробником цієї продукції в Україні.

Основними споживачами продукції є металургійні підприємства, підприємства енергетичного комплексу, харчової промисловості.

Підприємство робить послуги переробки в продукцію з давальницької сировини марок алюмінію: АД - 0, АД- 31, А5, А6, А7 у вигляді чушок і стовпів, Ф100 мм. Можлива переробка високоякісних сортувальних відходів з алюмінію тих же марок або електротехнічних відходів.

Техніко-економічний аналіз – це, в основному, виробничо-господарський аналіз.

Нині роль техніко-економічного аналізу зросла, бо основні показники, що характеризують ефективність заходів для впровадження нової техніки, технології, організації виробництва, підприємства розраховують і планують самостійно. Звідси й випливає потреба в ретельному аналізі та обґрунтуванні техніко-економічних показників. На даному підприємстві, ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання», використовується даний вид аналізу.

Ефективність виробництва на підприємстві тісно пов'язана з проблемою економії всіх видів ресурсів, бо вони є обмеженими. Раціональне використання трудових і виробничих ресурсів є важливим резервом підвищення ефективності виробництва, збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення продуктивності праці та фондівіддачі. Частина витрат, які утворюють

собівартість продукції, пов'язані з використанням факторів виробництва, що веде до зниження собівартості одиниці продукції і до збільшення прибутків.

Виробничо-господарська діяльність ПАТ «ВЗТО» характеризується такими показниками (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Аналіз основних техніко-економічних показників підприємства ПАТ «ВЗТО» за 2019-2021 рр.

№ з.н.	Назва показника	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Базисні темпи зростання, %		Абсолютні відхилення	
					2021р/ 2019р	2021р/ 2020р	2021р - 2019р	2021р - 2020р
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Обсяг виготовленої продукції, тис. грн.	9094	12338	15924	175	129	6830	3586
2.	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	9052	12273	15849	175	125	6797	3576
3.	Середньооблікова кількість персоналу, чол.	94	92	98	104	107	4	6
4.	Собівартість товарної продукції, тис. грн.	8015	11494	15176	189	132	7161	3682
5.	Витрати на утримання соціальної сфери, тис. грн.	578	784	928	161	118	350	144

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.	Продуктивність праці, тис. грн/чол.	96,7	134,1	162,5	168	121	65,8	28,4
7.	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	4234	4080	3862	91	95	-372	-218
8.	Фондовіддача, грн./грн.	2,14	3,02	4,12	193	136	1.98	1.1
9.	Знос основних засобів, %	57	59	62	109	105	5	3
10.	Капітальні інвестиції, тис. грн.	376	366	528	140	144	152	162
11.	Залишки готової продукції на складі, тис. грн.	375	446	336	90	75	-39	-110
12.	Незавершене виробництво, тис. грн.	200	57	92	46	161	-108	35
13.	Валовий прибуток, тис. грн.	2848	3267	4083	143	125	1235	816
14.	Рентабельність реалізованої продукції, %	35,5	28,4	26	-	-	-9,5	-2,4

Отже, здійснивши аналіз техніко-економічних показників ПАТ «Василівського заводу технологічного обладнання» за останні 3 роки (2019-2021 рр.) можна зробити наступні висновки.

За проаналізований період часу, перш за все, спостерігається тенденція до зростання обсягів виробництва продукції. Протягом трьох років цей показник зріс на 75%, що у вартісному вираженні становить 6830 тис. грн. Це без сумніву є позитивним зрушенням.

Загальний ріст обсягу випуску продукції зумовлений тим, що: існує попит на продукцію; продукція експортується за кордон; підприємство має відповідні можливості щодо виробничих потужностей; щороку завод шукає нові ринки збуту та розширює давно освоєні. Продукцію даного підприємства використовують в Україні, Естонії, Литві. Всього експортується 75% продукції заводу.

На підприємстві ПАТ «ВЗТО» відбувається зростання валового прибутку підприємства за період 2019-2021 рр., даний показник збільшився на 43 % у порівнянні з 2019 р. і склав 1235 тис. грн.

У таблиці 2.1 можна побачити зміну собівартості реалізованої продукції. За аналізований період цей показник зріс на 32%, що у вартісному вираженні становить 3682 грн. Ріст цього показника має певну об'єктивну основу. Тенденція до зростання собівартості зумовлена тим, що: збільшився рівень інфляції в країні, у зв'язку з чим відбувається збільшення цін на ресурси; більшість виробничого обладнання є морально і фізично застарілим, його експлуатація пов'язана зі значними витратами (на підтримання в робочому стані, ремонт обладнання і устаткування, також зростають ціни на запасні частини (для машин, обладнань, приміщень цехів), які підприємство закуповує в Польщі; збільшення витрат на оплату праці за рахунок збільшення численності працівників.

Як видно з таблиці 2.1, продуктивність праці щороку зростає, це виражене середньорічним виробітком на одного працівника. Так, найбільший приріст продуктивності праці був у 2021 р. у порівнянні з 2019 р. (у відсотковому вираженні 68%). Абсолютний приріст у 2021 р. становив 65,8 тис. грн./чол.

Такий показник, як фондовіддача, характеризує ефективність використання основних засобів підприємства. Аналізуючи цей показник, можна

побачити, що він має тенденцію до значного зростання. Так найбільша кількість продукції, яку отримало підприємство з 1 грн. вкладених в основні засоби була у 2021 р. - 4,12 грн., у порівнянні з 2019 р., в якому вона становила 2,14 грн.

Рентабельність продукції має тенденцію до зниження. В 2019 р рентабельність продукції становила 35,5%. Найменший показник рентабельності заводу спостерігався у 2021 році, це означає, що у цьому підприємство в розрахунку на одну гривню витрат одержало 26 коп. прибутку. Середньооблікова численність працівників протягом 2019 й 2021 рр. поступово то зменшувалась, то зростала. У 2019 році середньооблікова численність працівників становила 94 чол. до 2020 року вона зменшилась на 2 чол., а у 2021 році збільшилась на 6 чоловік. Ріст чисельності працівників, за виключенням 2020 року., зумовлений тим, що з кожним роком підприємство збільшує обсяги товарної продукції, також ПАТ «ВЗТО» надає сервісні, брокерські, менеджерські і посередницькі послуги, у зв'язку з чим збільшилась кількість робітників.

Щодо капітальних інвестицій, то з таблиці 2.1 можна побачити, що вкладення збільшуються і протягом трьох років зросли на 162 тис. грн. Це невелике зростання, але воно свідчить про позитивні тенденції розвитку заводу.

На основі наведених даних можна зробити висновок, що загалом ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання» виходячи із своїх можливостей, протягом 2021 року працював непогано. Якщо брати до уваги нестабільну економічну ситуацію в країні, то підприємство працювало досить стабільно і безперебійно, намагаючись покращувати свою виробничо-господарську діяльність новими впровадженнями у виробництво, нарощувати виробничі потужності та розширювати ринки збуту, що в сучасних умовах ринкової економіки досить складно.

2.2 Аналіз виробництва і реалізації продукції

Обсяг виробництва і обсяг реалізації продукції є взаємозалежними показниками. В умовах обмежених виробничих можливостей пріоритет віддається обсягу виробництва продукції, який визначає обсяг продажів. ПАТ «ВЗТО» повинне випускати тільки ті товари і в такому обсязі, які воно може реалізувати.

Для аналізу виробництва і реалізації продукції використовують такі джерела інформації:

Форма 1П – «Річний звіт підприємства по продукції»;

Форма 5С – «Звіт про витрати на виробництво продукції, робіт, послуг»;

Форма № 22 – «Зведена таблиця основних показників, які комплексно характеризують господарську діяльність підприємств».

Інші джерела:

а) оперативні плани – графіки;

б) реєстри бухгалтерського обліку (Ж/О №11, 16);

в) накопичувальні відомості здавання готової продукції на склад.

Аналіз починається з вивчення динаміки випуску і реалізації продукції, розрахунку базисних і ланцюгових темпів зростання і приросту.

Оперативний аналіз виробництва і відвантаження (реалізації) продукції здійснюється на основі розрахунку, в якому відображаються планові і фактичні відомості про випуск і відвантаження продукції за обсягом і асортиментом за день, наростаючим підсумком з початку місяця, а також відхилення від плану (таблиця 2.2).

Плановий обсяг виробництва продукції . ПАТ «ВЗТО» на 2021 рік розраховується в оперативних планах (графіках) підприємства. Згідно цього графіку плановий обсяг виробленої продукції звітного періоду повинен бути не менш ніж на 10% більшим попереднього.

Таблиця 2.2 – Аналіз обсягів виробництва продукції на ПАТ «ВЗТО»

Назва показника	2019 рік			2020 рік			2021 рік		
	план	факт	відх.	план	факт	відх.	план	факт	відх.
Обсяг виготовленої продукції, тис. грн.	8500	9094	+594	10094	12338	+2244	13695	15924	+2229

З таблиці 2.2 можна побачити, що фактичний обсяг продукції перевищує плановий: у 2019 році – на 594 тис. грн., у 2020 році – на 2244 тис. грн., у 2021 році на 2229 тис. грн.

Перевиконання плану виробництва продукції ПАТ «ВЗТО» пов'язано з виконанням зобов'язань по держзамовленню, кооперованим поставкам і по експорту продукції; високою конкурентоспроможністю продукції за рахунок якісної сировини; правильно сформованої цінової політики ринку збуту; ефективної організації процесу збуту і реклами продукції; товариство має відповідні можливості, щодо виробничих потужностей; – це внутрішні фактори.

Важливим узагальнюючим показником, що використовується для характеристики швидкості реалізації продукції, є тривалість її знаходження на стадії реалізації. Для розрахунку даного показника необхідно середні залишки готової продукції розділити на одноденний обсягу продажів; зростання його рівня свідчить про труднощі збуту і підвищення ризику нереалізації продукції.

$$T_{зн.р.} = \frac{ГП_{сер}}{V_{ден.}}, \quad (2.1)$$

де $ГП_{сер}$ – середні залишки готової продукції на складі, грн.;

$V_{ден. прод.}$ – одноденний об'єм продажів товару, грн.

Середні залишки готової продукції на складі 2019 року дорівнювали:

$(9094 - 9052) = 42$ тис. грн; у 2020 році склали 65 тис. грн.;

у 2021 році 75 тис. грн.

$T_{зн.р} (2019) = 42 / (9052 / 251) = 1,16$;

$T_{зн.р} (2020) = 65 / (12273 / 251) = 1,33$;

$T_{зн.р} (2021) = 75 / (15849 / 250) = 1,18$;

У 2011 році швидкість реалізації продукції дорівнювала 1,18, а в 2020 році цей показник був найкращим, тому що, чим швидше реалізується продукція, тим краще для підприємства, і оборотні кошти принесуть більше прибутку підприємству.

Оперативний аналіз реалізації продукції свідчить, що реалізація товару у 2021 році збільшилась на 25 % порівняно з минулим роком, що склало 3576 грн. (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка обсягів реалізації продукції на ПАТ «ВЗТО»

Показник	План, тис. грн.	Факт тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне відхилення, %
2019 рік	8400	9052	+ 652	108
2020 рік	9950	12273	+ 2323	123
2021 рік	13600	15849	+ 2249	117

Враховуючи те, що потреби потенційних споживачів на вироби металургійного і електротехнічного призначення зростають, підприємство, крокуючи в ногу з часом, розширює асортимент і номенклатуру продукції, тим самим нарощуючи обсяги виробництва.

Таким чином, галузь металургійного комплексу в Україні дуже перспективна для інвесторів. Підприємства даної галузі працюють як для українських замовників, так і зарубіжних.

На заводі постійно проектується нові види продукції, які відповідають вимогам і побажанням клієнтів, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринках інших країн.

2.3 Аналіз ритмічності виробництва продукції

Ритмічність випуску продукції – це виробництво у суворій відповідності з прийнятим завданням за певний проміжок часу (квартал, місяць, день). Ритмічність не завжди означає рівномірність, бо прогнозні завдання не можна розподілити порівну, наприклад за місяцями року, через нерівне число робочих днів, а також через сезонність виробництва і прогнозоване наростання обсягу виробництва.

Аналіз ритмічності проводять шляхом зіставлення фактичних і прогнозних даних про питому вагу випуску за місяцями і кварталами в цілому по підприємству. Для такого аналізу використовуємо подану нижче аналітичну таблицю (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Ритмічність випуску товарної продукції за кварталами 2021 року

Показник	Планові данні 2021 року тис. грн.	Фактичні данні 2021 року тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне відхилення, %
I квартал	2561	2229	– 332	87
II квартал	3561	5573	+ 2012	157
III квартал	3698	3663	– 35	99
IV квартал	3875	4459	+ 584	115

Порівняння фактичних питомих ваг з плановим показує, що на підприємстві наявні суттєві порушення ритмічності.

Питома вага випуску продукції у IV кварталі перевищує планову на 584 тис. грн., причина відхилення: замовлення іншою країною товарної продукції заводу.

Зведене оцінювання ритмічності проводять шляхом розрахунку коефіцієнта ритмічності. Коефіцієнт ритмічності (K_p) визначають як середній відсоток виконання завдання щодо асортименту.

$$K_p = \frac{\hat{A}_{\text{ср}}}{\hat{A}}, \quad (2.2)$$

де $V_{\text{ср}}$ – середній відсоток виконання завдання щодо асортименту, %;

A – асортимент продукції, тис. грн.

Аналіз даних таблиці 2.4 показує, що випуск продукції за кварталами йшов нерівномірно.

Через те, що коефіцієнт ритмічності не фіксує випадків перевиконання завдання, що мають також негативний вплив на загальну ритмічність, підраховують числа аритмічності, які дорівнюють підсумку позитивних і негативних відхилень від прогнозного завдання. Чим не ритмічніше працювало підприємство, тим більші числа аритмічності, і навпаки, при суворому виконанні прогнозних завдань за кожний відрізок часу числа аритмічності за період у цілому будуть дорівнювати нулю.

До виконання завдання зараховують фактичний випуск у межах завдання і одержану суму зіставляють із завданням випуску. Цей розрахунок можна провести як за абсолютними показниками випуску, так і за їх питомою вагою.

Причинами аритмічності виробництва продукції на ПАТ «ВЗТО» стали з одного боку, зниження потреби в алюмінієвій шині і виручки від її продажу, з іншого боку, основними споживачами шини в Україні виступали металургійні комбінати. В результаті кризи інвестиційні можливості металургів стрімко знизились, до того ж у них з'явилися інші важливі напрями інвестування, в першу чергу – модернізація основного виробництва.

Розглянемо, до яких негативних наслідків призводить порушення ритмічності виробництва. Перш за все, це відображається на неповному завантаженні виробничих потужностей і робочої сили і застосуванні надурочних робіт. Збільшується частка бракованої продукції. Неритмічна робота призводить до різкого зменшення залишків незавершеного виробництва порівняно з нормативом і нагромадження наднормативних залишків готової продукції на складі. Через неможливості відвантаження наднормативних запасів готової продукції не виконуються контрактні зобов'язання. За невиконання контрактів підприємство сплачує штрафи, що разом з невиконанням обсягу реалізації продукції зменшують суму прибутку підприємства. За рахунок невиробничих витрат (оплата простоїв не з вини робітників, надурочних робіт, браку) зростає собівартість продукції і зменшується сума прибутку.

2.4 Оцінка ефективності використання основних засобів на ПАТ «ВЗТО»

Під час аналізу структури основних засобів встановлюються співвідношення їх активної і пасивної частин. Підвищення питомої ваги активної частини характеризує прогресивність структури основних фондів, зростання технічного забезпечення праці, сприяє збільшенню випуску продукції.

Питома вага активної частини основних засобів знаходиться по формулі:

$$K_{\text{ОФА}} = \text{ОФА} / \text{ОФ} , \quad (2.3)$$

де ОФА и ОФ – відповідно середньорічна вартість активної частини і всіх основних засобів, тис. грн.

$$K_{\text{ОФА}}(2019) = 16496 / 4234 = 0,39;$$

$$K_{\text{ОФА}}(2020) = 1754,4 / 4080 = 0,43;$$

$$K_{\text{ОФА}}(2021) = 1544,8 / 3862 = 0,40.$$

Питома вага активної частини основних засобів зменшилася в порівнянні з 2020 роком. Ця динаміка негативно відображається на виробництві продукції, збільшився моральний та фізичний знос основних засобів.

Технічний стан основних засобів характеризується ступенем їх зносу, оновленням, віковим складом обладнання.

Коефіцієнт зносу основних засобів:

$$K_{\text{ЗОФ}} = \text{ЗОФ} / \text{ОФ}, \quad (2.4)$$

де ЗОФ – сума зносу основних засобів, тис. грн.

$$K_{\text{ЗОФ}}(2019) = 5618 / 4234 * 100\% = 133\%;$$

$$K_{\text{ЗОФ}}(2020) = 5925 / 4080 * 100\% = 145\%;$$

$$K_{\text{ЗОФ}}(2021) = 6177 / 3862 * 100\% = 160\%.$$

Фондовіддача – це співвідношення обсягу виробничої за рік продукції до середньорічної вартості фондів:

$$\text{ФВ} = \text{ВП} / \text{ОФ}, \quad (2.5)$$

де ВП – обсяг випуску продукції, тис. грн.

$$\text{ФВ}(2019) = 9052 / 4234 = 2,14;$$

$$\text{ФВ}(2020) = 12338 / 4080 = 3,02;$$

$$\text{ФВ}(2021) = 15924 / 3862 = 4,12.$$

Такий показник, як фондовіддача, характеризує ефективність використання основних засобів підприємства. Аналізуючи цей показник, можна побачити, що він має тенденцію до зростання. Так найбільша кількість продукції, яку отримало підприємство з 1 грн. коштів вкладених в основні засоби була у 2021 р. - 4,12 грн., у порівнянні з 2019 р. вона зросла на 93 %.

Основними причинами зростання фондовіддачі є те, що з кожним роком збільшується коефіцієнт використання основних засобів на підприємстві.

Коефіцієнт оновлення основних засобів розраховуємо наступним чином:

$$\text{КООФ} = \text{ООФ} / \text{ОФ}, \quad (2.6)$$

де ООФ – сума оновлення основних засобів, тис. грн.

$$\text{КООФ}(2019) = 896,5 / 4234 \cdot 100\% = 21\%;$$

$$\text{КООФ}(2020) = 1060,8 / 4080 \cdot 100\% = 26\%;$$

$$\text{КООФ}(2021) = 733,8 / 3862 \cdot 100\% = 19\%.$$

Згідно отриманих результатів можна зрозуміти, що коефіцієнт оновлення основних засобів є невеликим і за останній рік зменшився на 7%.

Найголовнішим показником використання основних засобів на підприємстві є коефіцієнт використання виробничої потужності основних засобів на ПАТ «ВЗТО», який визначається за формулою:

$$\text{ПОБ} = \text{ВП} / \text{РОБ} \cdot \text{ДН} \cdot \text{Т}, \quad (2.7)$$

де РОБ – кількість працюючого обладнання, одиниць;

ДН – кількість відпрацьованих днів;

Т – тривалість робочого дня, час.

Календарний фонд – це загальний фонд часу, який визначається як добуток календарних днів в даному періоді на число годин за добу.

У розрахунку на один станок його календарний фонд часу за рік буде складати:

$$\text{Кф(ст)} = \text{РД} \cdot 365, \quad (2.8)$$

де РД – робочі дні за тиждень, дн.

$$24 \times 365 = 8760 \text{ годин}$$

Отже, календарний фонд часу обладнання складає:

$$\text{Кф} = \text{РД} \cdot 365 \quad (2.9)$$

$$8760 \times 6 = 52560 \text{ годин}$$

Фонд часу залежить від числа робочих днів і встановленої змінності роботи.

При п'ятиденному робочому тижні і двохзмінному режимі роботи річний режимний фонд часу у розрахунку на одиницю обладнання складає 4022 годин.

У розрахунку на 6 станків режимний фонд часу становить:

$$\text{ФРЧ} = 4022 \times 6 = 24132 \text{ станко-годин.}$$

На ПАТ «ВЗТО» плановий фонд часу роботи обладнання менш режимного на величину його планових простоїв на ремонт, встановлених у розмірі 11% режимного фонду. Плановий фонд часу у розрахунку на одиницю обладнання складає 35796 станко-годин, а на 6 станків 21477,6.

Фактичний фонд часу роботи обладнання менше планового на величину понадпланових простоїв і більше його на величину часу понадурочних робіт.

Відомо, що понадпланові простої 6 станків за рік складають 10000 станко-годин, а понадурочно за цей час було відпрацьовано 4000 годин. Фактичний фонд часу роботи станків складає:

$$\text{ФРЧф} = \text{ФРЧп} - \text{ПП} + \text{ПЧ}, \quad (2.10)$$

де ФРЧп – плановий фонд часу роботи станків, год.,

ПП – понадпланові простої станків, год.,

ПЧ – понадурочно відпрацьований час, год.

$$\text{ФРЧф} = 21477,6 - 10000 + 4000 = 15477,6 \text{ годин}$$

Співвідносимо фактичний час роботи обладнання з плановим, режимним і календарним фондами часу і визначаємо коефіцієнт їх використання.

Наступні розрахунки показали, що плановий фонд часу в середньому використовується на 72%.

Причинами відхилення коефіцієнтів використання фактичного часу роботи обладнання від планового на ПАТ «ВЗТО» виступають: несвоєчасне забезпечення основного виробництва робочою силою, сировиною, матеріалами,

паливом, напівфабрикатами, скорочення цілоденних простоїв обладнання, аритмічність виробництва.

Таблиця 2.6 – Коефіцієнти використання обладнання

Назва показника	Розрахунок	Значення коефіцієнту	Нормативне значення	Відх ил.
1. Коефіцієнт використання календарного фонду	15477,6/ 52560	0,29	0,3	-0,01
2. Коефіцієнт використання режимного фонду	15477,6/ 21477	0,72	0,8	-0,08
3. Коефіцієнт використання планового фонду	15477,6/ 24132	0,64	1	-0,36

Ефективне використання (за часом) передбачає збільшення часу роботи діючого обладнання за календарний період.

Ефективне функціонування основних фондів і виробничих потужностей залежить від того, наскільки повно реалізуються екстенсивні і інтенсивні фактори їх використання.

Інтенсивне (за потужністю) поліпшення використання основних фондів передбачає підвищення ступеня завантаженості обладнання за одиницю робочого часу. Підвищення інтенсивного обладнання завантаження може бути досягнуто при модернізації діючих машин і механізмів, встановлення оптимального режиму їх роботи.

Робота при оптимальному режимі технологічного процесу забезпечує збільшення випуску продукції без зміни складу основних фондів, без збільшення чисельності робітників і при зниженні витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції.

2.5 Аналіз використання матеріальних ресурсів

Для забезпечення безперебійної роботи підприємства дуже важливою є правильна організація забезпечення їх матеріалами і запасними частинами. Матеріально-технічне постачання являє собою процес планового визначення потреби і розподілу засобів виробництва, найбільш раціонального доведення їх до споживачів.

Для безперервного забезпечення потрібними матеріалами, сировиною, паливом, обладнанням, запасними частинами тощо існує система матеріально-технічного постачання.

Правильно організоване матеріально-технічне постачання створює необхідні передумови для ритмічної роботи підприємств і успішного виконання ними планових завдань, кращого використання виробничих потужностей, зростання продуктивності праці і зниження собівартості ремонту, сприяє економії матеріальних ресурсів і грошових коштів.

Норма витрат матеріалу – це його кількість, яку необхідно витратити на виробництво одного виробу або для виконання одиниці роботи за умов раціонального технологічного процесу і передової організації виробництва. Норми витрат матеріалів і запасних частин розроблюються на основі первинної конструкторської і технологічної документації, експериментальних перевірок і технічних розрахунків, аналізу техніко-економічних показників, вивчення передового досвіду підприємств і рекомендацій науково-дослідницьких і проектно-конструкторських організацій з питань економії матеріальних ресурсів.

План матеріально-технічного постачання встановлює обґрунтовану потребу в матеріальних ресурсах і джерела покриття цієї потреби. Визначення потреби в матеріальних ресурсах є найважливішим етапом планування постачання. При плануванні потреби в матеріальних ресурсах і джерел покриття цієї потреби необхідно враховувати всі наявні резерви зниження витрат матеріалів, сировини, палива, запасних частин тощо.

Наприклад, на ПАТ «ВЗТО» найбільшим попитом при замовленні користуються алюмінієві профіль, шина та труба.

Виробнича собівартість алюмінієвого профілю в 2021 році складає 0,5 грн. за метр погонний.

Собівартість продукції з кожним роком зростає, тому що збільшуються ціни на матеріали, енергоресурси, запчастини.

Матеріальні витрати найсильніше впливають на вартість продукції.

Вплив на собівартість продукції змін норм витрачання матеріалів, палива, енергії за окремим видом здійснюється за формулою:

$$\Delta \text{СП}(\text{ВМ}) = (\text{ВМф} - \text{ВМп}) \cdot \text{ЦМф}, \quad (2.11)$$

де ВМф і ВМп – відповідно фактична і планова норми витрат матеріалу, (енергії), на од. виробу;

ЦМф – фактична ціна даного виду матеріалу (енергії), грн.

$$\Delta \text{СП}^{\text{2019}}_{\text{проф.}} = (0,38 - 0,36) \cdot 0,47 = 0,0094 \text{ грн.};$$

$$\Delta \text{СП}^{\text{2020}}_{\text{проф.}} = (0,39 - 0,4) \cdot 0,49 = -0,005 \text{ грн.};$$

$$\Delta \text{СП}^{\text{2021}}_{\text{проф.}} = (0,41 - 0,41) \cdot 0,5 = 0 \text{ грн.}$$

Вплив на собівартість продукції зміни вартості кожного виду матеріалів (енергії) визначається за формулою:

$$\Delta \text{СП}(\text{ЦМ}) = (\text{ЦМф} - \text{ЦМп}) \cdot \text{ВМп}, \quad (2.12)$$

де ЦМп – планова собівартість даного виду матеріалу (енергії), грн.

$$\Delta \text{СП}^{\text{2019}}_{\text{проф.}} = (0,48 - 0,47) \cdot 0,39 = 0,0039 \text{ грн.};$$

$$\Delta \text{СП}^{\text{2020}}_{\text{проф.}} = (0,49 - 0,498) \cdot 0,4 = -0,00328 \text{ грн.};$$

$$\Delta \text{СП}^{\text{2021}}_{\text{проф.}} = (0,5 - 0,499) \cdot 0,41 = 0,00041 \text{ грн.}$$

В таблиці 2.7 проаналізуємо планові та фактичні показники витрат матеріалів на одиницю продукції останніх трьох років і знайдемо відхилення та причини їх виникнення.

Таблиця 2.7 – Аналіз використання матеріалів на одиницю продукції

Продукція, грн.	2019 рік			2020 рік			2021 рік		
	План	Факт	Відх	План	Факт	Від.	План	Факт	Відх.
- алюмінієві профілі	0,36	0,38	-0,02	0,4	0,39	+0,01	0,41	0,41	0
- шина	0,2	0,23	-0,03	0,27	0,25	+0,02	0,3	0,33	-0,03
- труба	4,2	4,2	0	4,6	4,4	+0,2	4,6	5	-0,4

Проаналізувавши показники таблиці 2.7, можна зробити висновки, що у 2019 році відхилення від плану незначні, у 2020 році причинами економії матеріалів стало використання в загальній структурі товару не 81%, а 80% матеріалів, у 2019 році витрати матеріалів на ПАТ «ВЗТО» більше норми обумовлені прорахунками робітників підприємства.

2.6 Оцінка трудових ресурсів

Загальна оцінка планових завдань по формуванню і розподілу фонду оплати праці здійснюється на основі порівняння абсолютних або відносних величин відхилень фактичних показників від планових.

Середньорічна заробітна плата робітників в цілому або за окремими категоріями розраховується за формулою:

$$РЗП_i = \text{ФОП} / \text{ЧП}_i, \quad (2.13)$$

де ФОП – фонд оплати праці в цілому або за окремими категоріями робітників, грн.;

ЧП_i – середньооблікова численність робітників підприємства в цілому або за окремою категорією, чол.

$$РЗП_i(2019) = 961000/94 = 10223 \text{ грн./чол.};$$

$$РЗП_i(2020) = 1379000/92 = 14989 \text{ грн./чол.};$$

$$РЗП_i(2021) = 1578000/98 = 16102 \text{ грн./чол.};$$

$$\Delta РЗП_i = 16102 - 14989 = 1113 \text{ грн./чол.}$$

Середньорічна заробітна плата робітників піднялася у 2021 році на 1113 грн./чол. відносно 2020 року, це обумовлено не тільки підвищенням кількості робітників, але і впливом зовнішніх економічних факторів на інфраструктуру ПАТ «ВЗТО».

Вплив на фонд оплати праці робітників розраховується за формулою:

$$\Delta \text{ФОП} = (\text{ЧП}_\text{ф} - \text{ЧП}_\text{п}) \cdot \text{РЗП}_\text{п}, \quad (2.14)$$

де $\text{ЧП}_\text{ф}$ и $\text{ЧП}_\text{п}$ – відповідно фактична і планова численність персоналу підприємства, чол.

$\text{РЗП}_\text{п}$ – планова середньорічна заробітна плата одного робітника, грн./чол.

$$\Delta \text{ЗП}_{(\text{чп})} 2019 = (94 - 98) \cdot 10500 = - 42000 \text{ грн.};$$

$$\Delta \text{ЗП}_{(\text{чп})} 2020 = (92 - 98) \cdot 14700 = - 88200 \text{ грн.};$$

$$\Delta \text{ЗП}_{(\text{чп})} 2021 = (98 - 98) \cdot 16100 = 0 \text{ грн.}$$

Отримані розрахунки проаналізуємо за допомогою таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Результати аналізу витрат на заробітну плату

Назва показника	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відх. 2021/19р р.	Відх. 2021/20р р.
1.Фонд оплати праці підприємства, тис. грн.	961	1379	1578	+617	+199
2.Питома вага витрат на заробітну плату в собівартості продукції, %	12	12	10,4	-1,6	-1,6
3.Чисельність персоналу, чол., з них робочих	94 90	92 88	98 92	+ 4 + 2	+6 + 4
4.Середньомісячна заробітна плата, грн.	852	1249	1342	+490	+93
5.Продуктивність праці, тис. грн/чол.	96,7	134,1	162,5	+65,8	+28,4

Середньооблікова численність працівників протягом 2019 та 2021 років поступово то зменшувалась, то зростала. У 2019 році середньооблікова численність працівників становила 94 чол. до 2020 року вона зменшилась на 2 чол., а у 2021 році у зв'язку з бюджетними заявками зросла на 6 чоловік відносно 2020 року.

Зміна кількості робітників та показника середньорічної заробітної плати протягом трьох років, відповідно змінила і динаміку фонду оплати праці.

Як видно з розрахунків і таблиці 2.8, продуктивність праці щороку зростає, незважаючи на зниження кількості персоналу в 2020 році, це виражене середньорічним виробітком на одного працівника. Так, найбільший приріст продуктивності праці був у 2021 р. у порівнянні з 2019 р. (у відсотковому вираженні 65,8%).

Ріст чисельності працівників, за виключенням 2020 року., зумовлений тим, що з кожним роком підприємство збільшує обсяги товарної продукції, також ПАТ «ВЗТО» надає сервісні, брокерські, менеджерські і посередницькі послуги, у зв'язку з цим збільшилась кількість робітників.

2.7 Аналіз собівартості продукції

Собівартість продукції є одним з найбільш багатогранних показників господарської діяльності підприємств.

Структура собівартості – це поелементний її склад, обчислений у відсотковому відношенні до загальної суми витрат, тобто питома вага різних елементів витрат на виробництво продукції.

Аналіз загальних показників продукції в цілому, за основними статтями витрат і видам продукції здійснюється на основі порівняння фактичних показників з плановими та іншими базовими показниками шляхом визначення та вивчення їх відхилень в абсолютних та відносних величинах за наступними формулами:

$$\Delta X_{\text{абс}} = X_{\text{ф}} - X_{\text{п}}, \quad (2.15)$$

$$\Delta X_{\text{отн}} = X_{\text{ф}}/X_{\text{п}} \cdot 100\%, \quad (2.16)$$

де $X_{\text{ф}}$ и $X_{\text{п}}$ – відповідно фактичні та планові (базові) значення окремих показників, грн.

Питома вага витрат за окремими економічними елементами в загальній собівартості продукції визначається по формулі:

$$K_x = Z_x/Z_{\text{п}} \cdot 100\% \quad (2.17)$$

де Z_x – витрати за окремим елементом собівартості, тис. грн.;

$Z_{\text{п}}$ – повні витрати на виробництво і реалізацію продукції, тис. грн.

Проведемо загальний аналіз показників собівартості продукції по таблиці 2.9 і виявимо причини абсолютного та відносного їх відхилення.

Таблиця 2.9 – Аналіз загальних показників собівартості продукції за 2019–2021 роки

Назва показника	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Цепні темпи зростання, %		Абсолютні відх., тис. грн.	
				2021р/2019р	2021р/2020р	2021р - 2019р	2021р - 2020р
1	2	3	4	5	6	7	8
Собівартість товарної продукції, тис. грн.	8015	11494	15176	189	132	7161	3682

Обсяг виготовленої продукції, тис.грн.	9094	12338	15924	175	129	6830	3586
Витрати на 1 грн. товарної продукції, коп.	88,54	93,65	95,75	81,43	22,4	7,21	2,1
матеріальні витрати, тис. грн.	6252	9195	12535	200	136	6283	3340
витрати на оплату праці, тис. грн.	961	1379	1578	64	114	617	199
відрахування на соціальні заходи	321	460	592	184	29	271	132

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5	6	7	8
амортизація основних засобів	321	345	334	104	97	13	-11
інші витрати	160	115	137	86	119	-23	22
Питома вага витрат по основних елементах у собівартості продукції, %:							
– матеріальні витрати	78	80	82,6	-	-	4,6	2,6
– витрати на оплату праці	12	12	10,4	-	-	-1,6	-1,6
– відрахування на соціальні заходи	4	4	3,9	-	-	0,1	0,1
– амортизація основних засобів	4	3	2,2	-	-	-1,8	-0,8
– інші витрати	2	1	0,9	-	-	-1,1	-0,1

За проаналізований період собівартість товарної продукції зросла на 89%, що у вартісному вираженні становить 7161 тис. грн. Ріст цього показника має певну об'єктивну основу. Тенденція до зростання собівартості зумовлена тим, що: збільшився рівень інфляції в країні, у зв'язку з чим відбувається збільшення цін на ресурси; більшість виробничого обладнання є морально і фізично застарілими, його експлуатація пов'язана зі значними витратами (на підтримання в робочому стані, ремонт обладнання і устаткування, також зростають ціни на запасні частини (для машин, обладнань, приміщень цехів), які підприємство закуповує у Польщі; збільшення витрат на оплату праці за рахунок збільшення численності працівників.

Класифікація за економічними елементами операційних витрат: матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; амортизація; інші операційні витрати (собівартість реалізованих виробничих запасів, сумнівні борги та втрати від знецінення запасів, визнані економічні санкції тощо).

Дані про економічні елементи витрат обліковуються за класом 8 Плану рахунків і відображаються у фінансовій звітності (форма №2, розділ II «Елементи операційних витрат»).

2.8 Аналіз прибутку та рентабельності продукції

Якісним і кількісним показником праці будь-якого підприємства є прибуток. У ринкових умовах роботи він повинний переважно забезпечити підприємству погашення всіх витрат, пов'язаних з господарською діяльністю, й одержання такої суми чистого прибутку, якої б вистачило для формування фондів накопичення та споживання й сплати встановлених податків і платежів. Основними джерелами аналізу прибутку виступають дані звітності підприємства про реалізацію продукції, її собівартість, прибутку та збитку («Звіт про фінансові результати» – форма 2).

Протягом 2021 року підприємством ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання» був отриманий чистий дохід у розмірі 16049 тис. грн., що на 77,2% більше показника 2019 року (або на 6997 тис. грн.). Причому найбільша вага належить доходу від реалізації алюмінієвого профілю. Для підприємства, що займається виробництвом, питома вага між оборотними активами та необоротними повинна бути приближена одна до одного.

Як видно, з «Звіту про фінансові результати» по підприємству збиток в 2020 році. – 581 тис. грн., в 2021 році – 818 тис. грн..

Аналіз рентабельності лежить в дослідництві рівнів і динаміки різних коефіцієнтів і динаміки різних коефіцієнтів рентабельності:

Показник загальної рентабельності підприємства:

$$Р_{общ} = П_{вал} / (Ф_{осн} + Ф_{обор}) \cdot 100\%, \quad (2.18)$$

де $П_{вал}$ — валовий прибуток за аналізований період, тис. грн.;

$Ф_{осн}$ — середня вартість основних виробничих фондів за аналізований період, тис. грн.;

$Ф_{обор}$ — середня вартість оборотних виробничих фондів за аналізований період, тис. грн.

$$P_{2019} = 1037 / (3862 + 375) \cdot 100\% = 24,45\%;$$

$$P_{2020} = 779 / (4080 + 390) \cdot 100\% = 17,39\%;$$

$$P_{2021} = 873 / (3862 + 431) \cdot 100\% = 20,33\%.$$

Рентабельність реалізованої продукції в цілому:

$$P_{р.прод.} = П_{вал.} / РП \cdot 100\%, \quad (2.19)$$

де $РП$ – виручка від реалізації продукції, тис. грн.

$$P_{2019} = 1037 / 9052 \cdot 100\% = 11,46\%;$$

$$P_{2020} = 779 / 12273 \cdot 100\% = 6,34\%;$$

$$P_{2021} = 873 / 15849 \cdot 100\% = 5,5\%.$$

Коефіцієнт рентабельності продажу показує який прибуток буде отримано з кожної гривні реалізованої продукції:

$$K_{\text{рент.пр.}} = \text{Пвал} / \text{ЧД}, \quad (2.20)$$

де СА – совокупні активи, тис. грн.

$$K_{\text{рент.пр.}}(2019) = 1037 / 10863 = 0,095;$$

$$K_{\text{рент.пр.}}(2020) = 779 / 14761 = 0,053;$$

$$K_{\text{рент.пр.}}(2021) = 873 / 16049 = 0,054.$$

Таблиця 2.10 – Результати аналізу рентабельності

Назва показника	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відхилення 2021–2019 рр.	Відхилення 2021–2020 рр.
1. Коефіцієнт рентабельності продажу	0,095	0,053	0,055	- 0,04	0,002
2. Показник загальної рентабельності підприємства, %	24,45	17,39	20,33	- 4,18	2,94
3. Рентабельність реалізованої продукції в цілому, %	11,46	6,34	5,5	- 5,96	- 0,84

З кожної вкладеної гривні реалізованої продукції завод отримує 5,5 копійки прибутку. Взагалі по підприємству чистий збиток за 2021 рік становить 818 тис. грн. Це зв'язано з тим що дуже великі адміністративні витрати за рік, у 2021 р. вони дорівнюють 1527 тис. грн., а валовий прибуток – 873 тис. грн.

Таким чином, ефективність виробництва на підприємстві тісно пов'язана з проблемою економії всіх видів ресурсів, бо вони є обмеженими. Рациональне

використання трудових і виробничих ресурсів є важливим резервом підвищення ефективності виробництва, збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення продуктивності праці та фондовіддачі. Частина витрат, які утворюють собівартість продукції, пов'язані з використанням факторів виробництва, що веде до зниження собівартості одиниці продукції і до збільшення прибутків.

За проаналізований період часу перш за все спостерігається тенденція до зростання обсягів виробництва продукції. Протягом трьох років цей показник зріс на 75 %, що у вартісному вираженні становить 6830 тис. грн. Це без сумніву є позитивним зрушенням.

Загальний ріст обсягу випуску продукції зумовлений тим, що: існує попит на продукцію; продукція експортується за кордон; підприємство має відповідні можливості, щодо виробничих потужностей; щороку завод шукає нові ринки збуту та розширює давно освоєні. Продукцію даного підприємства використовують в Україні, Естонії, Литві. Всього експортується до 75% продукції заводу.

На підприємстві ПАТ «ВЗТО» відбувається зростання валового прибутку підприємства за період 2019-2021 рр., даний показник збільшився на 104 % у порівнянні з 2019р. і склав 1399 тис. грн.

За аналізований період собівартості реалізованої продукції зросла на 32%, що у вартісному вираженні становить 3682 грн. Ріст цього показника має певну об'єктивну основу. Тенденція до зростання собівартості зумовлена тим, що: збільшився рівень інфляції в країні, у зв'язку з чим відбувається збільшення цін на ресурси; більшість виробничого обладнання є морально і фізично застарілими, його експлуатація пов'язана зі значними витратами (на підтримання в робочому стані, ремонт обладнання і устаткування, також зростають ціни на запасні частини (для машин, обладнань, приміщень цехів), які підприємство закуповує у Польщі; збільшення витрат на оплату праці за рахунок збільшення численності працівників.

Продуктивність праці щороку зростає, це виражене середньорічним виробітком на одного працівника. Так, найбільший приріст продуктивності праці був у 2021 р. у порівнянні з 2019 р. (у відсотковому вираженні 65,8%).

Такий показник, як фондовіддача, характеризує ефективність використання основних засобів підприємства. Аналізуючи цей показник, можна побачити, що він має тенденцію до значного зростання. Так найбільша сума продажу, яку отримало підприємство з 1 тис. коштів вкладених в основні засоби була у 2021 р. й 4,12 грн., у порівнянні з 2019р, де вона становила 2,14 грн., сума продажу зросла на 77 %.

Основними причинами зростання фондовіддачі є те, що з кожним роком збільшується кількість основних засобів на підприємстві.

Середньооблікова численність працівників управління протягом 2019 й 2021 рр. поступово то зменшувалась, то зростала. У 2019 році ССЧ становила 94 чол. до 2020 року вона зменшилась на 2 чол., а у 2021 році збільшилось на 6 чоловік. Ріст чисельності працівників, за виключенням 2020 року., зумовлений тим, що з кожним роком підприємство збільшує обсяги товарної продукції, також ПАТ «ВЗТО» збільшує об'єми виготовлення продукції, надає сервісні, брокерські, менеджерські і посередницькі послуги, у зв'язку з чим збільшилась кількість робітників.

Щодо капітальних інвестицій вкладення збільшуються і протягом трьох років зросли на 162 тис. грн. Це невелике зростання, але воно свідчить про позитивні тенденції розвитку заводу.

З результатів аналізу рентабельності можна зробити висновки, що з кожної вкладеної гривні реалізованої продукції ПАТ «ВЗТО» отримує 5,5 копійки прибутку. Взагалі по підприємству чистий збиток за 2021 рік залишає 818 тис. грн. Це зв'язано з тим що дуже великі адміністративні витрати за рік, у 2021 р. вони дорівнюють 1527 тис. грн., а валовий прибуток – 873 тис. грн.

На основі наведених даних можна зробити висновок, що загалом ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання» виходячи із своїх можливостей, протягом 2021 року працював непогано. Якщо брати до уваги

постійну нестабільну економічну ситуацію в країні, то підприємство працювало досить стабільно і безперебійно, намагаючись покращувати свою виробничо-господарську діяльність новими впровадженнями у виробництво, нарощувати виробничі потужності та розширювати ринки збуту, що в сучасних умовах ринкової економіки досить складно.

Висновки до другого розділу

На основі наведених даних можна зробити висновок, що загалом ПАТ «Василівський завод технологічного обладнання» виходячи із своїх можливостей, протягом 2021 року працював непогано. Якщо брати до уваги нестабільну економічну ситуацію в країні, то підприємство працювало досить стабільно і безперебійно, намагаючись покращувати свою виробничо-господарську діяльність новими впровадженнями у виробництво, нарощувати виробничі потужності та розширювати ринки збуту, що в сучасних умовах ринкової економіки досить складно.

Ефективність виробництва на підприємстві тісно пов'язана з проблемою економії всіх видів ресурсів, бо вони є обмеженими. Раціональне використання трудових і виробничих ресурсів є важливим резервом підвищення ефективності виробництва, збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення продуктивності праці та фондівіддачі. Частина витрат, які утворюють собівартість продукції, пов'язані з використанням факторів виробництва, що веде до зниження собівартості одиниці продукції і до збільшення прибутків

З ЗАХОДИ З ПІДВИЩЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ВЗТО»

3.1 Обґрунтування доцільності реконструкції плавильного цеху на підприємстві

ПАТ «ВЗТО» виготовляє якісну продукцію, але застаріле устаткування не дає змоги виготовляти конкурентоспроможну продукцію і в тій кількості, в якій необхідно. Дуже великі витрати в умовах економічної кризи не дають змогу досягнути позитивного результату діяльності підприємства. Оснащення виробництва, заміна застарілого обладнання – одна із головних задач діяльності ПАТ «ВЗТО».

Відчутною проблемою на підприємстві є проблема реконструкції і автоматизації основних виробничих процесів. На підприємстві значну увагу приділяють переоснащенню і реконструкції виробничих цехів для зменшення ручної праці. Це прерогатива спеціалістів підприємства та науковців.

Реконструкція плавильного цеху передбачає заміну морально та фізично застарілих печей ФТЛ –2 на одну тунельну піч з двома ротаційними печами, та часткову заміну обладнання для виготовлення форм з алюмінію на більш сучасне обладнання Словацької фірми Гостол.

Оскільки на підприємстві досить старе обладнання, а у відповідності з нормами технологічного проектування підприємств металургійної промисловості термін використання обладнання 8 – 10 років, і остання реконструкція цеху проводилася у 1973 році, то було б, на наш погляд, доцільно провести реконструкцію підприємства. Тому що обладнання вже використало свій потенціал і не відповідає сучасним вимогам виробництва. Ще одним недоліком даного обладнання є високий рівень енерговитрат. Оскільки ціна на електроенергію постійно збільшується, тому доцільно використовувати сучасне обладнання, яке є менш енергоємним, оскільки відсутні витрати на постійне підтримання температури - в сучасних печах передбачається швидке нагрівання, що значно скорочує енерговитрати.

У зв'язку з тим, що в останній час відбувається підвищення обсягів реалізації продукції та з метою виготовлення більш конкурентноспроможної продукції відділом маркетингу ПАТ «ВЗТО» був зроблений аналіз обсягів виробництва іншими підприємствами, які випускають аналогічну продукцію.

В результаті цього аналізу було виявлено, що на ринку металургійної промисловості є попит на більш якісну продукцію, а саме алюмінієвий профіль, трубу алюмінієву та шину. Тому перед підприємством виникає питання про розроблення і виготовлення більш якісної продукції. Це передбачає реконструкція підприємства.

3.2 Розрахунок економічної ефективності реконструкції плавильного цеху

Капітальні вкладення на реконструкцію плавильного цеху підприємства включають в себе вартість будівельних робіт та обладнання, що встановлюється, об'єктів, що реконструюються. Вартість обладнання визначається за цінами заводів – виробників. У вартість обладнання включаються всі витрати на транспортування. Для визначення капітальних вкладень на придбання, доставку та монтаж обладнання складають кошторисно – фінансовий розрахунок за формою (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 - Розрахунок вартості обладнання

Перелік обладнання, що підлягає монтажу	Кількість одиниць	Ціна за од., тис. грн.	Загальна вартість тис. грн.
1	2	3	4
Тунельна піч ТР2,1 х 12	1	85,6	85,6
Шафа вистою РШВ	1	28,3	28,3

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4
Ротаційна піч 65*85/G	2	12,5	25
СТ - 61	2	15,4	30,8
СТ - ІК	1	23	23
Обладнання Словацької фірми Гостол			188,4
Всього			381,1
Невраховане обладнання			76,2
Всього			457,3
Транспортні витрати			19
Заготівельно-складські витрати			4,8
Монтаж обладнання			38,1
Всього по обладнанню			519,2
Контрольно-вимірювальні пристрої			38,1
Спеціальні роботи			3,8
Балансова вартість			561,1
Внутрішньозаводський транспорт			76,2

Вартість неврахованого обладнання становить 20% його вартості. Транспортні витрати становлять 5%, заготівельно-складські витрати – 1,25%, витрати на монтаж – 10% первісної вартості обладнання. Вартість контрольно-вимірювальних пристроїв береться на рівні 10% вартості обладнання; спеціальних робіт (встановлення фундаменту під обладнання, антикорозійні роботи, ізолювання тощо) – 1% вартості обладнання; вартість внутрішньозаводського транспорту – 20% балансової вартості обладнання.

Після розрахунку вартості обладнання складаємо кошторисно – фінансовий розрахунок витрат на демонтаж обладнання, що здається в брукт (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 - Розрахунок витрат на демонтаж обладнання, що здається в брукт

Назва обладнання, що демонтуюється	Кількість одиниць	Вартість, тис. грн.		Сума витрат на демонтаж, тис. грн.	Маса, т	Вартість, тис. грн	
		первісна	залишко ва			1 т брукту	За ціною реаліза ції
Піч ФТЛ –2	2	15,0	7,5	1,5	10,0	0,150	3,0
Станок -3К	2	12,0	6,0	1,2	7,0	0,200	2,8
Всього		54,0	13,5	2,7			5,8

Отже, додаткові капітальні вкладення, пов'язані із реконструкцією підприємства, розраховуються за формулою:

$$K_{\text{дод}} = K_{\text{нов}} + K_{\text{д}} + V_{\text{зал}} - V_{\text{бр}} + \text{Об}, \quad (3.1)$$

де $K_{\text{нов}}$ – витрати на придбання нового обладнання;

$K_{\text{д}}$ – витрати на демонтаж старого обладнання;

$V_{\text{зал}}$ – залишкова вартість обладнання, що здається в брукт;

$V_{\text{бр}}$ – сума, виручена підприємством за зданий брукт;

Об – зміна нормативу обігових коштів у разі зростання обсягів виробництва.

$$K_{\text{дод}} = 561,1 + 2,7 + 13,5 - 5,8 + 44,5 = 616 \text{ тис. грн.}$$

Обладнання Словацької фірми Гостол за своїми технічними показниками перевищує застаріле на 70%. КПД нових станків та пічки дорівнює 80%, нинішнє обладнання - 30%. Плавильний цех після реконструкції зможе

підвищити випуск продукції на 65%. Розрахунок виробничої програми підприємства на прогностичний період представлений в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Розрахунок виробничої програми підприємства

Назва показника	Факт 2021 рік	Прогностичний період	Відх.
Обсяг виготовленої продукції, тис. грн.	15924	26275	+10351

Плановий обсяг виробництва продукції ПАТ «ВЗТО» на прогностичний період розраховується в оперативних планах (графіках) підприємства. Згідно цього графіку плановий обсяг виробленої продукції повинен бути не менш ніж на 10% більшим попереднього фактичного.

З таблиці 3.3 можна побачити, що прогностичний обсяг виготовленої продукції перевищує фактичний 2021 року на 10351 тис. грн.

Таблиця 3.4 – Розрахунок показників праці

Назва показника	Факт 2021 рік	Прогностичний рік	Відх. ПР/11рр.
1. Фонд оплати праці підприємства, тис. грн.	1578	1805	+227
2. Чисельність персоналу, чол., з них робітників	98 92	98 92	0 0
4. Середньомісячна заробітна плата, грн.	1342	1535	+193
5. Продуктивність праці, тис. грн/чол.	162,5	268,1	+105,6

В результаті реконструкції цеху чисельність працівників на підприємстві не зміниться. Фонд оплати праці розраховується згідно динаміки зміни попередніх періодів. В 2021 р. ФОТ = 1578 тис. грн., 2020 р. – 1379 тис. грн., 2019 р. – 961 тис. грн. (таблиця 3.4). Приріст фонду оплати праці за 2020 = 14,4 %, за 2021 – 14,4%.

В прогностичному періоді ФОТ буде становити 1805 тис. грн.

Розрахуємо середньорічну та середньомісячну заробітну плату робітників в цілому:

$$РЗП_{\text{прогн.}} = 1805/98 = 18418 \text{ грн.};$$

$$СМЗМ_{\text{прогн.}} = 1535 \text{ грн.}$$

У прогностному періоді середньорічна заробітна плата підвищиться на 2316 грн., а середньомісячна на 193 грн. відносно 2021 р.

Продуктивність праці за прогностний період $26275/98 = 268,1$, що в темпі росту дорівнює 65 % відносно 2021 р..

Ріст продуктивності праці та середньомісячної заробітної плати залежить від запропонованих заходів.

Для визначення собівартості продукції в прогностному періоді необхідно визначити основні її показники.

Один із таких показників – матеріальні витрати на виготовлення продукції. Вартість основних матеріалів визначається за допомогою цін придбання. В результаті реконструкції плавильного цеху норми матеріальних витрат остаються не змінними. За рахунок економії матеріальних витрат підприємство ПАТ «ВЗТО» зробить більше продукції, за більш цікавою собівартістю. Середній ріст матеріальних витрат за 2020 та 2021 рр. складає $(9195/6252 + 12535/9195) - 2)/2 * 100 \% = 41,65 \%$. Матеріальні витрати за прогностний період будуть становити 17756 тис. грн.

Інші витрати та витрати на соціальні заходи розраховуються виходячи із загальної суми витрат, одержаних у попередніх періодах. Вони становлять 1-5 % від загальної суми витрат. У прогностному періоді відрахування на соціальні заходи будуть становити 627 тис. грн., інші витрати – 160 тис. грн..

Амортизація розраховується по групах основних фондів у відсотках до первісної вартості за таблицею 3.5. В результаті реконструкції плавильного цеху вартість обладнання на підприємстві змінилася, а тому амортизація за прогностний період буде більшою ніж в 2021 р. Вартість обладнання виросте на $(457,3 - 54) 403,3$ тис. грн.

Таблиця 3.5 – Вартість основних фондів ПАТ «ВЗТО»

Види ОФ	Вартість ОФ, тис. грн.		Амортизація, тис. грн.	
	2021 р.	Прогнозний період	2021 р.	Прогнозний період
Будівлі, споруди	6926	6926	152	152
Машини і обладнання	2709	3112	149	171
Інші	370	370	33	33
Всього	10005	10408	334	356

Таким чином, сума амортизації буде нарахована в прогностному періоді – 356 тис. грн.

Дані аналізу занесемо в таблицю 3.6. та розрахуємо отриману собівартість товарної продукції та питому вагу показників собівартості.

Таблиця 3.6 – Розрахунок показників собівартості продукції на прогностний період

Назва показника	Факт 2021 рік	Прогн. період	Базисні темпи зростання, %		Абсолютні відх., тис. грн.	
1	2	3	4		5	
Собівартість товарної продукції, тис. грн.	15176	20704	136		5528	
Обсяг виготовленої продукції, тис. грн.			15924	26275	165	10351
Витрати на 1 грн. товарної продукції, коп.			95,3	78,79	82,7	-16,51

матеріальні витрати, тис. грн.	12535	17756	142	5221
витрати на оплату праці, тис. грн.	1578	1805	114,4	227
відрахування на соціальні заходи	592	627	106,6	35
амортизація основних засобів	334	356	106,6	22
інші витрати	137	160	116,8	23
Питома вага витрат по основних елементах у собівартості продукції, %:				
– матеріальні витрати	82,6	85,7	103,7	3,1
– витрати на оплату праці	10,4	8,7	83,6	- 1,7
– відрахування на соціальні заходи	3,9	3	76,9	- 0,9
– амортизація основних засобів	2,2	1,7	77,3	- 0,5
– інші витрати	0,9	0,9	1	0

В результаті визначення показників собівартості продукції можна побачити, що собівартість продукції прогностного періоду виросла на 36% відносно 2021 р., але за рахунок реструктуризації витрати на 1 грн. товарної продукції зменшились на 16,96 коп. Це зумовлено більш економним використанням матеріальних ресурсів та більшим обсягом товарної продукції в прогностному періоді.

Визначимо показники економічної ефективності реконструкції плавильного цеху:

Прибуток від реалізації продукції розраховується як різниця між обсягом продукції $O_{\text{пр}}$ (таблиця 3.3) та собівартістю продукції C (таблиця 3.6) за формулою:

$$\Pi = O_{\text{пр}} - C \quad (3.2)$$

$$\Pi = 26275 - 20704 = 5571 \text{ тис. грн.}$$

Рівень рентабельності продукції, що випускається P , розраховується за формулою:

$$P = \Pi / C \cdot 100\% \quad (3.3)$$

$$P = 5571 / 20704 \cdot 100 \% = 26,9 \%$$

Витрати на 1 грн. випущеної продукції B розраховується за формулою:

$$B = C / O_{\text{пр}} \quad (3.4)$$

$$B = 20704 / 26275 = 78,79 \text{ коп.}$$

Термін окупності капіталовкладень T розраховується як відношення капітальних вкладень до додаткового прибутку $\Pi_{\text{дод}}$, який розраховується як різниця між прибутком, який буде одержано після реконструкції підприємства Π_2 , та прибутком, який підприємство одержувало до реконструкції Π_1 .

$$\Pi_{\text{дод}} = \Pi_2 - \Pi_1 \quad (3.5)$$

$$\Pi_{\text{дод}} = 5571 - (19259 - 15176) = 1488 \text{ тис. грн.}$$

Тоді розрахунок терміну окупності капіталовкладень матиме вигляд:

$$T_{\text{рек}} = K / \Pi_{\text{дод}} \quad (3.6)$$

$$T_{\text{рек}} = 616 / 1488 = 0,4 \text{ року}$$

На базі проведених техніко-економічних розрахунків складаємо зведену таблицю для визначення економічної ефективності проекту (таблиця 3.7).

Таблиця 3.7 - Техніко-економічні показники дипломного проекту на ПАТ «ВЗТО»

№ п.н.	Назва показника	Факт 2021 рік	Прогнозний період	Базисні темпи зростання, %	Абсолютні відхилення, тис. грн.
1.	Обсяг виготовленої продукції, тис. грн.	15924	26275	165	10351
2.	Середньооблікова кількість, чол.	98	98	100	-
3.	Собівартість товарної продукції, тис.грн.	15176	20704	136	5528
4.	Продуктивність праці, тис. грн/чол.	162,5	268,1	165	105,6
5.	Валовий прибуток, тис. грн.	4083	5571	136	1488
6.	Рентабельність продукції, %	26	26,9	103,4	0,9

Здійснивши розрахунки відхилень (абсолютні та базисні) техніко-економічних показників ПАТ «Василівського заводу технологічного обладнання» за 2021 рік та прогнозний період можна зробити наступні висновки.

Перш за все, спостерігається тенденція до зростання обсягів виробництва продукції. Показник прогнозного періоду зріс на 65%, що у вартісному вираженні становить 10351 тис. грн. Це без сумніву є позитивним зрушенням.

Загальний ріст обсягу випуску продукції зумовлений реконструкцією плавильного цеху та попитом на продукції, який склався на території держав СНГ.

На підприємстві ПАТ «ВЗТО» відбувається зростання валового прибутку підприємства, даний показник збільшився на 36 % у порівнянні з 2021 р. і склав 1488 тис. грн.

У таблиці 3.7 можна побачити зміну собівартості реалізованої продукції. За аналізований період, цей показник зріс на 36%, що у вартісному вираженні становить 5528 грн. Ріст цього показника має певну об'єктивну основу. Тенденція до зростання собівартості зумовлена тим, що: збільшився рівень інфляції в країні, у зв'язку з чим відбувається збільшення цін на ресурси.

Як видно з таблиці 3.7, продуктивність праці зросла. Приріст продуктивності праці у відсотковому вираженні становить 65%.

Рентабельність продукції має тенденцію до збільшення. Це зумовлено економією матеріальних витрат у зв'язку з введенням нового обладнання. За прогнозний період рентабельність продукції буде становити 26,9 %.

3.3 Розробка заходів щодо зниження собівартості продукції

Показник собівартості одиниці продукції планується і обліковується за її основними видами. Для цього витрати на виробництво основних видів продукції співвідносять до обсягу цієї продукції.

Дуже великі витрати в умовах економічної кризи не дають змогу досягнути позитивного результату діяльності підприємства ПАТ «ВЗТО».

Відчутною проблемою на підприємстві є проблема високої собівартості продукції.. Визначення резервів зниження собівартості продукції базується на науково обґрунтованій методиці її розрахунку, мобілізації і реалізації. Виділяються три етапи цієї роботи: аналітичний, організаційний і функціональний. На першому етапі виявляють і кількісно оцінюють резерви, на другому розробляють комплекс інженерно-технічних, організаційних, економічних і соціальних заходів, що забезпечують використання виявлених резервів; на третьому етапі практично реалізують заходи і ведуть контроль за їх виконанням.

У зв'язку з тим, що в останній час відбувається підвищення обсягів реалізації продукції та з метою виготовлення більш конкурентноспроможної продукції відділом маркетингу ПАТ «ВЗТО» треба провести аналіз ринку збуту алюмінію.

В результаті цього аналізу було виявлено, що на ринку збуту є пропозиція на продукцію, такої ж якості, але за більш цікавою ціною.

Молдавська фірма «Далі» пропонує ціну – 12000 грн. за 1 тону алюмінію. Підприємство закуповує в Україні по 18000 грн. за 1 тону алюмінію

Вкладення на імпорт продукції з Молдови включають в себе транспортні витрати, вантажні роботи ,таможні витрати (таблиця 3.8).

Таблиця 3.8 - Розрахунок вартості витрат

Перелік витрат	Загальна вартість, тис. грн.
Транспортні витрати	6,5
Вантажні роботи	1,2
Таможні витрати	1,3
Всього витрат	9

Додаткові вкладення на імпорт алюмінію з Молдови (таблиця 3.8) розраховуються на одиницю транспорту, в якій 20 т. алюмінію.

Отже, собівартість 1 т. алюмінію = $12000 + 9000/20 = 12450$ грн.

Плановий обсяг виробництва продукції ПАТ «ВЗТО» на прогнозний період розраховується в оперативних планах (графіках) підприємства. Згідно цього графіку плановий обсяг виробленої продукції повинен бути не менш ніж на 10% більшим попереднього фактичного.

Таблиця 3.9 - Розрахунок виробничої програми підприємства

Назва показника	Факт 2021 рік	Прогнозний період	Відх.
Обсяг виготовленої продукції, тис. грн.	15924	20701	+4777

В таблиці 3.9 можна побачити, що прогнозний обсяг виготовленої продукції перевищує фактичний 2021 року на 4777 тис. грн.

Таблиця 3.10 – Розрахунок показників праці

Назва показника	Факт 2021 рік	Прогнозний рік	Відх. ПР/11пр.
1.Фонд оплати праці підприємства, тис. грн.	1578	1805	+227
2.Чисельність персоналу, чол., з них робітників	98 92	98 92	0 0
4.Середньомісячна заробітна плата, грн.	1342	1535	+193
5.Продуктивність праці, тис. грн/чол.	162,5	268,1	+105,6

В результаті зміни собівартості продукції чисельність працівників на підприємстві не зміниться. Фонд оплати праці розраховується згідно динаміки зміни попередніх періодів. В 2021 р. ФОТ = 1578 тис. грн., 2020 р. – 1379 тис. грн., 2019 р. – 961 тис. грн.(таблиця 3.4). Приріст фонду оплати праці за 2020 = 14,4 %, за 2021 – 14,4%.

В прогнозному періоді ФОТ буде становити 1805 тис. грн.

Розрахуємо середньорічну та середньомісячну заробітну плату робітників в цілому:

$$РЗП_{\text{прогн.}} = 1805/98 = 18418 \text{ грн.}$$

$$СМЗМ_{\text{прогн.}} = 1535 \text{ грн.}$$

У прогнозному періоді середньорічна заробітна плата підвищиться на 2316 грн., а середньомісячна на 193 грн. відносно 2021 р.

Продуктивність праці за прогнозний період $20701/98 = 211,2\%$, що в темпі росту дорівнює $48,7\%$ відносно 2021 р.

Для визначення собівартості продукції в прогнозному періоді необхідно визначити основні її показники.

Один із таких показників – матеріальні витрати на виготовлення продукції.

Вартість основних матеріалів визначається за допомогою цін придбання. В результаті придбання алюмінію за більш дешевою ціною собівартість продукції в прогнозному періоді знизиться.

Виробнича собівартість алюмінієвого профілю в 2021 році складає $0,41$ грн. за метр погонний.

Доля алюмінію в виробничій собівартості алюмінієвого профілю - 80% витрат. Витрати алюмінію, як сировини, в вартісному вираженні буде складати:

$$0,41 \cdot 0,8 = 0,328 \text{ грн.}$$

$$\text{Витрати інших матеріалів} : 0,41 \cdot 0,2 = 0,082 \text{ грн.}$$

У зв'язку з тим, що ціна на алюміній зміниться в прогнозному періоді і у процентному виразі буде менше на $44,6\%$ ($18000/12450$), то витрати алюмінію на виробничу собівартість в прогнозному періоді буде становити $0,182$ грн. ($0,328 - 44,6\%$).

Прогнозна собівартість одиниці виробу буде складати ($0,182 + 0,082$) $0,264$, а саме на $36,5\%$ ($0,26/0,41 - 1$).

Тому, прогнозна виробнича собівартість алюмінієвого профілю буде складати $0,33$ грн., а саме на 8 копійок менше ніж в попередньому періоді.

Середній ріст матеріальних витрат за 2020 та 2021 рр. складає:

$$(9195/6252 + 12535/9195) - 2)/2 \cdot 100\% = 41,65\%.$$

Матеріальні витрати в плановому періоді будуть становити 17756 тис. грн.

Матеріальні витрати згідно прогнозного періоду, за рахунок зниження виробничої собівартості продукції, будуть становити ($17756 - 36,5\%$) 11275 тис. грн.

Інші витрати та витрати на соціальні заходи розраховуються виходячи із загальної суми витрат, одержаних у попередніх періодах. Вони становлять $1-5\%$

від загальної суми витрат. У прогностному періоді відрахування на соціальні заходи будуть становити 627 тис. грн., інші витрати – 160 тис. грн.

Амортизація розраховується по групах основних фондів у відсотках до первісної вартості (таблиця 3.11). За рахунок придбання обладнання для вантажних робіт амортизація основних фондів за прогностний період буде становити 347 тис. грн.

Таблиця 3.11 – Результати аналізу амортизації ОФ за прогностний період

Види ОФ	Вартість ОФ, тис. грн.		Амортизація, тис. грн.	
	2021 р.	Прогностний період	2021 р.	Прогностний період
Будівлі, споруди	6926	6926	152	152
Машини і обладнання	2709	2800	149	160
Інші	370	375	33	35
Всього	10005	10101	334	347

Дані аналізу занесемо в таблицю 3.12 та розрахуємо отриману собівартість товарної продукції та питому вагу показників собівартості.

Собівартість продукції:

$$C = 11275 + 1805 + 627 + 347 + 160 = 14214 \text{ тис. грн.}$$

Таблиця 3.12 – Розрахунок показників собівартості продукції на прогнозний період

Назва показника	Факт 2021 рік	Прогн. період	Базисні темпи зростання, %	Абсолютні відх., тис. грн.
1	2	3	4	5
Собівартість товарної продукції, тис. грн.	15176	14214	93,7	- 962
Обсяг виготовленої продукції, тис. грн.	15924	20701	130	4777
Витрати на 1 грн. товарної продукції, коп.	95,3	68,66	72	- 26,64
матеріальні витрати, тис. грн.	12535	11275	90	- 1260
витрати на оплату праці, тис. грн.	1578	1805	114	227
відрахування на соціальні заходи	592	627	106	35
амортизація основних засобів	334	347	104	13
інші витрати	137	160	117	23
Питома вага витрат по основних елементах у собівартості продукції, %:				
– матеріальні витрати	82,6	79,3	96	- 3,3
– витрати на оплату праці	10,4	12,7	122,1	2,3

Продовження таблиці 3.12

1	2	3	4	5
– відрахування на соціальні заходи	3,9	4,4	113	0,5
– амортизація основних засобів	2,2	2,4	109	0,2
– інші витрати	0,9	1,2	133	0,3

В результаті визначення показників собівартості продукції можна побачити, що собівартість товарної продукції прогностного періоду знизиться на 6,3% відносно 2021 р., за рахунок зниження собівартості продукції витрати на 1 грн. товарної продукції зменшились на 27,09 коп.

Визначимо показники економічної ефективності запроваджених заходів :

Прибуток від реалізації продукції розраховується як різниця між обсягом продукції $O_{\text{пр}}$ (таблиця 3.12) та собівартістю продукції C за формулою 3.2:

$$\Pi = 20701 - 14214 = 6487 \text{ тис. грн}$$

Рівень рентабельності продукції, що випускається P , розраховується за формулою 3.3:

$$P = 6487 / 14214 \cdot 100 \% = 45,64 \%$$

Витрати на 1 грн. випущеної продукції B розраховується за формулою 3.4:

$$B = 14214 / 20701 = 68,66 \text{ коп.}$$

Визначимо додатковий прибуток $\Pi_{\text{дод}}$, який розраховується як різниця між прибутком, який буде одержано після впровадження заходів на підприємстві Π_2 , та прибутком, який підприємство одержувало до впровадження заходів Π_1 :

$$\Pi_{\text{дод}} = 6487 - (15849 - 15176) = 5814 \text{ тис. грн.}$$

На базі проведених техніко-економічних розрахунків складаємо зведену таблицю для визначення економічної ефективності проекту (таблиця 3.7).

Таблиця 3.13 - Техніко-економічні показники дипломного проекту на ПАТ «ВЗТО»

№ п.н.	Назва показника	Факт 2021 рік	Прогноз ний період	Базисні темпи зростання, %	Абсолютні відхилення, тис. грн.
1.	Обсяг виготовленої продукції, тис. грн.	15924	20701	130	4777
2.	Середньооблікова кількість, чол.	98	98	100	0
3.	Собівартість товарної продукції, тис. грн.	15176	14214	93,7	- 962
4.	Продуктивність праці, тис. грн/чол.	162,5	211,2	129	48,7
5.	Валовий прибуток, тис. грн.	4083	6487	159	2404
6.	Рентабельність продукції, %	26	45,64	175,5	19,64

Здійснивши розрахунки відхилень (абсолютні та базисні) техніко-економічних показників ПАТ «Василівського заводу технологічного обладнання» за 2021 рік та прогнозний період можна зробити наступні висновки.

Перш за все, спостерігається тенденція до зростання обсягів виробництва продукції. Показник прогнозного періоду зріс на 59%, що у вартісному вираженні становить 4777 тис. грн. Загальний ріст обсягу випуску продукції зумовлений попитом на продукції, який склався на території держав СНГ.

На підприємстві ПАТ «ВЗТО» відбувається зростання валового прибутку підприємства, даний показник збільшився на 59 % у порівнянні з 2021 р. і склав 2404 тис. грн.

В результаті впровадження заходів знизилась собівартість реалізованої продукції. За аналізований період, цей показник знизився на 6,3%, що у вартісному вираженні становить 962 тис. грн.

Також продуктивність праці зросла. Приріст продуктивності праці у відсотковому вираженні становить 29%.

Рентабельність продукції має тенденцію до значного збільшення. Це зумовлено зниженням собівартості продукції. За прогностичний період рентабельність продукції становить 45,64 %.

Висновки до третього розділу

Відчутною проблемою на підприємстві є проблема реконструкції і автоматизації основних виробничих процесів. На підприємстві значну увагу приділяють переоснащенню і реконструкції виробничих цехів для зменшення ручної праці. Це прерогатива спеціалістів підприємства та науковців.

Оскільки на підприємстві досить старе обладнання, а у відповідності з нормами технологічного проектування підприємств металургійної промисловості термін використання обладнання 8 – 10 років, і остання реконструкція цеху проводилася у 1973 році, то було б, то доцільно провести реконструкцію підприємства. Тому що обладнання вже використало свій потенціал і не відповідає сучасним вимогам виробництва. Ще одним недоліком даного обладнання є високий рівень енерговитрат. Оскільки ціна на електроенергію постійно збільшується, тому доцільно використовувати сучасне обладнання, яке є менш енергоємним, оскільки відсутні витрати на постійне підтримання температури - в сучасних печах передбачається швидке нагрівання, що значно скорочує енерговитрати.

ВИСНОВКИ

В теоретичній частині дипломної роботи були розглянуті аспекти аналізу основних показників виробничо-господарської діяльності, його методи та прийоми, опанована методика проведення техніко-економічного аналізу.

В практичній частині був проведений аналіз основних показників виробничо-господарської діяльності ПАТ «ВЗТО». Аналіз показав, що в проаналізованому періоді спостерігається тенденція до зростання обсягів виробництва продукції. Протягом трьох років цей показник зріс на 75%, що у вартісному вираженні становить 6830 тис. грн. Загальний ріст обсягу випуску продукції зумовлений тим, що існує попит на продукцію; продукція експортується за кордон; підприємство має відповідні можливості щодо виробничих потужностей; щороку завод шукає нові ринки збуту та розширює давно освоєні.

За аналізований період собівартість реалізованої продукції зросла на 32%, що у вартісному вираженні становить 3682 грн. Ріст цього показника має певну об'єктивну основу. Тенденція до зростання собівартості зумовлена тим, що збільшився рівень інфляції в країні, у зв'язку з чим відбувається збільшення цін на ресурси; більшість виробничого обладнання є морально і фізично застарілими, його експлуатація пов'язана зі значними витратами, також зростають ціни на запасні частини, які підприємство закуповує у Росії та Польщі.

Продуктивність праці щороку зростає, незважаючи на зниження кількості персоналу в 2010 році, це виражене середньорічним виробітком на одного працівника. Так, найбільший приріст продуктивності праці був у 2021 р. у порівнянні з 2009 р. (у відсотковому вираженні 65,8%).

Такий показник, як фондівіддача, характеризує ефективність використання основних засобів підприємства. Аналізуючи цей показник, можна побачити, що він має тенденцію до значного зростання. Так найбільша кількість продукції, яку отримало підприємство з 1 грн. коштів вкладених в

основні засоби була у 2021 р. - 4,12 грн., у порівнянні з 2019 р., в якому вона становила 2,14 грн., показник фондівдачі зріс на 77%.

Середньооблікова численність працівників протягом 2019 й 2021 рр. поступово то зменшувалась, то зростала. У 2019 році чисельність персоналу становила 94 чол., у 2020 року вона зменшилась на 2 чоловіка, а у 2021 році збільшилось на 6 чоловік. Ріст чисельності працівників, за виключенням 2020 року, зумовлений тим, що з кожним роком підприємство збільшує обсяги товарної продукції.

З результатів аналізу рентабельності можна зробити висновки, що з кожної вкладеної гривні в активи підприємство отримує 13,6 копійок збитку. З кожної вкладеної гривні у власний капітал підприємство отримує 24 копійки збитку. А з кожної вкладеної гривні реалізованої продукції завод отримує 5,5 копійки прибутку. Взагалі по підприємству чистий збиток за 2021 рік становить 818 тис. грн. Це зв'язано з тим, що дуже великі адміністративні витрати за рік, у 2021 р. вони дорівнюють 1527 тис. грн., а валовий прибуток – 873 тис. грн.

Якщо брати до уваги постійну нестабільну економічну ситуацію в країні, то підприємство працювало досить стабільно і безперебійно, намагаючись покращувати свою виробничо-господарську діяльність новими впровадженнями у виробництво, нарощувати виробничі потужності та розширювати ринки збуту, що в сучасних умовах ринкової економіки досить складно.

В аналітичному розділі запропоновані заходи з підвищення показників виробничо-господарської діяльності на ПАТ «ВЗТО».

А саме, проект реконструкції плавильного цеху, яка передбачає заміну морально та фізично застарілих печей ФТЛ –2 на одну тунельну піч з двома ротаційними печами, та часткову заміну обладнання для виготовлення форм з алюмінію на більш сучасне обладнання Словацької фірми Гостол.

Капітальні вкладення на реконструкцію цеху підприємства складають 616 тис. грн.

Після упровадження проекту на підприємстві і розрахунку показників виробничо – господарської діяльності спостерігається тенденція до зростання обсягів виробництва продукції. Показник прогнозного періоду зріс на 65%, що у вартісному вираженні становить 10351 тис. грн.

На підприємстві ПАТ «ВЗТО» відбувається зростання валового прибутку підприємства, даний показник збільшився на 36 % у порівнянні з 2021 р. і склав 1488 тис. грн.

За аналізований період, показник собівартості продукції зріс на 36%, що у вартісному вираженні становить 5528 грн. Ріст цього показника має певну об'єктивну основу. Тенденція до зростання собівартості зумовлена тим, що: збільшився рівень інфляції в країні, у зв'язку з чим відбувається збільшення цін на ресурси.

Приріст продуктивності праці у відсотковому вираженні становить 65%.

Рентабельність продукції має тенденцію до збільшення. Це зумовлено економією матеріальних затрат у зв'язку появленням нового обладнання. За прогнозний період він становить 26,9 %.

Розрахунок економічної ефективності реконструкції плавильного цеху після упровадження запропонованих заходів показав, що додатковий прибуток складає 1488 тис. грн., термін окупності проекту – 0,4 роки.

Другий запропонований захід – зниження собівартості продукції за рахунок зміни вартості сировини для виробництва.

Після упровадження проекту на підприємстві і розрахунку показників виробничо – господарської діяльності спостерігається зростання валового прибутку та рентабельності продукції.

Спостерігається тенденція до зростання обсягів виробництва продукції. Показник прогнозного періоду зріс на 59%, що у вартісному вираженні становить 4777 тис. грн.

На підприємстві ПАТ «ВЗТО» відбувається зростання валового прибутку підприємства, даний показник збільшився на 59 % у порівнянні з 2021 р. і склав 2404 тис. грн.

В результаті впровадження заходів знизилась собівартість реалізованої продукції. За аналізований період, цей показник знизився на 6,3%, що у вартісному вираженні становить 962 тис. грн.

Також продуктивність праці зросла. Приріст продуктивності праці у відсотковому вираженні становить 29%.

Рентабельність продукції має тенденцію до значного збільшення. Це зумовлено зниженням собівартості продукції. За прогностний період рентабельність продукції становить 45,64 %.

Розрахунок економічної ефективності після впровадження запропонованих заходів показав, що додатковий прибуток складає 5814 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України: за станом на 16 січня 2003 р. / Верховна Рада України - Офіц. вид. - К.: Парлам. вид-во, 2004 - 144 с. - (Бібліотека офіційних видань).
2. Ковальчук М. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: [підручник] / Миколай Ковальчук. - Київ: КНЕУ, 2004. - 390, [1] с. - (Друге видання).
3. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу / Валентина Миколаївна Івахненко. - К.: КНЕУ, 2007. - 263 с. - (Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни).
4. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз / Борис Євгенійович Грабовецький – К.: Центр учбової літератури, 2009. - 256 с. - (Навчальний посібник).
5. Абрютина М. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия: [підручник] / Марія Абрютіна. - Миколаїв, 2007 - 272 с.
6. Костюк В. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств міського господарства: [навчальний посібник] / Василь Костюк. - Харків: Харк. нац. акад. міськ. госп-ва, 2010. – 245 с. - (перше видання).
7. Кожанова Е. П. Економічний аналіз / Е. П. Кожанова, І. П. Оленко. – Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2015. – 343 с. – (Учебний посібник для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання).
8. Ткаченко А. М. Економічна інформація як ключовий елемент інформаційного забезпечення системи управління та планування господарської діяльності промислових підприємств / Ткаченко А. М., Лівоско Т.В., Шляга О.В.; монографія. – Запоріжжя: Видавництво Запорізької державної інженерної академії, 2009. – 361с.
9. Балабанов И. Финансовый анализ и планирование хозяйствующего субъекта: [учебное пособие] / Иван Балабанов. – Киев: ФИС, 2008. – 208 с. – (третье издание).

10. Шило В.П. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства. Навчальний посібник / Шило В.П., Верхоглядова Н.І., Ільїна С.Б., Темченко А.Г., Брадул О.М. – К.: Кондор, 2007. – 240с.
11. Шеремета, М. Майно підприємства: сутність, класифікація та принципи його формування [Текст] / Михайло Шеремета, Марія Шеремета // Економічний аналіз. - 2008. - вип. 2(18) - С. 295-298.
12. Івахненко В. М. Економічний аналіз / Валентина Миколаївна Івахненко. -К.: КНЕУ, 2007. – 169 с. – (Нормативна програма дисциплін фундаментального циклу підготовки бакалаврів з економіки підприємства).
14. Чумаченко М. Економічний аналіз : [навч. посібник] / Миколай Чумаченко. – Київ: КНЕУ, 2001. – 428 с. – (введення).
15. Іващенко В. І. Економічний аналіз господарської діяльності. / В. І. Іващенко, М. А. Болюх. — К. : ЗАТ "НІЧЛАВА", 2005. - 204 с. - (Учбовий посібник для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання).
16. Ізмайлова К. Ю. Фінансовий аналіз / Крістіна Юріївна Ізмайлова. – К.:МАУП, 2001. – 152 с. – (Фін. аналіз підприємств).
17. Теорія економічного аналізу. Підручник / За ред. Серединська В.М., Загародна О.М., Федорович Р.В. – Тернопіль: В-во „Астон”, 2006. – 368с.
18. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз [Текст]: навч. посібник для студ. вищ. закладів освіти / Н. В. Тарасенко. -ж 4-те вид., стер. - Л. : Новий Світ-2010, 2008. - 344 с.
19. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств [Текст]: навч. посібник / М. Я. Коробов. – 3-є вид., перероб. і доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2012. – 294 с.
20. Ковбасюк М. Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств / Максим Романович Ковбасюк. - К.: Видавничий дім Скарби, 2011. – 336 с. – (Навч. посібник.).
21. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств / К.: Т-во "Знання", КОО, 2010. – 378 с. – (Навчальний посібник).

22. Лахтіонова Л. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: [підручник] / К.: КНЕУ, 2011. – 236 с. – (Монографія).
23. Мец В. Економічний аналіз: [навч. посібник] / Валентина Мец. – Київ : КНЕУ, 2011. – 236 с. – (Збірник завдань і тестів).
24. Попович П. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: [навч. посібник] / Петро Попович. – Тернопіль : Економічна думка, 2011. – 454 с.
25. Прокопенко І.Ф. Методика і методологія економічного аналізу [Текст]: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін. - К.: ПУЛ, 2008. - 430 с.
26. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства / Нона Владиславівна Тарасенко – Львів: ЛБІ НБУ, 2000. – 485 с. – (монографія).
27. Бондар І. Ю. Планування виробничої програми підприємства та її ресурсне обґрунтування / Бондар І.Ю., Чаюн І.Ю., Захаров К.В. – Київ: КДТЕУ – 2000 - 195 с.
28. Павлов В. І. Основи підприємництва / Віктор Іванович Павлов. – Луцьк: Надстир'я, 1998 – 290 с. – (Навчальний посібник).
29. Тян Р. Б. Планирование деятельности предприятия / Роман Богданович Тянь – Київ: МАУП, 1998. – 152 с. – (Учебное пособие).
30. Ткаченко А. М. Економіка підприємства. Збірник задач (з розв'язанням) для студентів напрямку 0501 «Економіка і підприємництво» / Ткаченко А. М., 30. Іващенко О. В., Пожуєва Т. О. – Запоріжжя: ЗДІА, 2004. – 128 с.
31. Андреева Г. І. Економічний аналіз [Текст]: навч. метод. посібник / Г. І. Андреева. - К.: Знання, 2008. - 263 с.
32. Бандурка А.М., Червяков И.М., Посылкина О.В. Финансово-экономический анализ. - Х.: Изд-во Харьк. ун-та внутр. дел, 2009. — 394 с.
33. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 720 с.
34. Голов С.Ф. Управлінський облік [Текст]: Підручник / Голов С.Ф. – К.: Лібра, 2003. – 704 с.

35. Даньків І.Я. Алгоритм прийняття управлінських рішень на основі аналізу спеціалізованої фінансової звітності [Текст] / І.Я. Даньків, Я.В. Шеверя / Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. - 2008. - № 10 (128) - Ч. 2. - С.45-53.
36. Дєєва Н.М. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / Н.М. Дєєва, О.І.Дедеков – К.: Центр навчальної літератури, 2015. – 368с.
37. Дзюбик С.Д. Основи економічної теорії [Текст]: навч. посіб. / Дзюбик С.Д., Ривак О.С. – К.: Знання, 2006. – 481 с.
38. Економіка підприємства: Підручник /За загальною редакцією Й.М. Петровича - Львів: "Новий Світ-2000", 2004 - С.457.
39. Економічний аналіз. Навчальний посібник / За ред. проф. Бутинця Ф.Ф. – Житомир: ПП Рута 2005. – 680с.
40. Загородній А.Г., Партин Г.О., Пилипенко Л.М. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики: Підручник. – 4-те вид., перероб і доп. – К.: Знання, 2007. – 550 с.
41. Кіндрацька Г.І. Структуризація економічного аналізу діяльності підприємства: управлінський підхід [Текст] / Г.І. Кіндрацька, А. Г. Загородній, М.С. Білик // Вісник Національного університету "Львівська політехніка" - Сер.: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - 2007. - № 606. - С.466.
42. Ковальчук, Т.М. Теорія економічного аналізу [Текст]: навч. метод. посіб. / уклад. Т. М. Ковальчук; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича - Чернівці: Рута, 2008. - 392 с.
43. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: теорія і практика: Підручник / За ред. проф. А.Г. Загороднього. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Львів: Магнолія 2006, 2007. – 440 с.
44. Кіндрацька Г.І. Прикладний економічний аналіз як система діагностики середовища підприємства / Вісн. Нац. ун-ту "Львівська політехніка". – 2002. – С. 188–194.

45. Кожанова Є. П. Економічний аналіз [Текст]: навч. посіб. / Є. П. Кожанова [и др.] ; Харківський національний економічний унт. - 3-є вид., допр. і доп. - Х.: ВД "ІНЖЕК", 2009. - 344 с.
46. Козак І. І. Економічний аналіз [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. І. Козак; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - 2-ге вид. - Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2010. - 217 с.
47. Купалова Г.Л. Теорія економічного аналізу [Текст]: навч. посібник / Г. І. Купалова. - К: Знання, 2008. - 639 с.
48. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика [Текст]: монографія / І.Д. Лазаришина. – Рівне: НУВГП, 2005. – 369 с.
49. Мних Є. В. Економічний аналіз [Текст]: навчальний посібник / Є. В. Мних, І.Д. Ференц. – Львів: Армія України, 2000 р. – 144 с.
50. Мних Є.В. Економічний аналіз. Підручник / Мних Є.В. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 412с.
51. Мочаліна З. М. Економічний аналіз (модульний варіант). Навч. посібник. [Текст] / З.М. Мочаліна, В.Т. Плакіда, А.Є. Ачкасов. - Харків: ХНАМГ, 2007 - 408 с.
52. Основи фінансового аналізу: Навч. посіб. / За ред. Я. Л. Єлейко та ін. - Львів: Банк. інст. НБУ, 2000 - 141 с.
53. Павленко А.Ф., Чумаченко М.Г. Трансформація курсу “Економічний аналіз діяльності підприємства”: Наук. доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 88 с.
54. Синявский Н. Г. Оценка бизнеса: гипотезы, инструментарий, практические решения в различных областях деятельности [Текст] / Синявский Н. Г. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 240 с.
55. Організація первинного обліку та економічного аналізу на прикладі підприємств торгівлі [Текст]: навчальний посібник / В. С. Рудницький, І. Д. Лазаришина, В. І. Бачинський та ін. – К.: Професіонал, 2004. – 480 с.
56. Основи економічної теорії [Текст]: підручник / Чухно А.А. , Єщенко П.С., Климко Г.Н. [та ін.]; за ред. Чухна А.А. . – К. : Вища школа, 2001. – 606 с.

57. Попович, П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання [Текст]: підручник / П. Я. Попович. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2008. - . 630 с.